

રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

ટેન્ડર નં.રામન/ફ્રેનેજ(સે.ઓ.)/૨૪-૨૫/૬૩

એ - ટેકનીકલ બીડ

કામનું નામ

વોર્ડ નં.૨ માં પ્રાઇવેટાઇઝેશનથી ભૂગર્ભ ગટરોની ફરિયાદોનો નિકાલ કરવાનું કામ

અંદાજીત રકમ: રૂ.૧૪,૯૩,૦૦૦/-	અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ: રૂ.૧૪,૯૩૦/-
ટેન્ડર ફી : રૂ.૧,૧૨૫/-	કામનો સમયગાળો : ૧ વર્ષ

૧.	ઓનલાઇન ઈ-ટેન્ડર ડાઉનલોડ અને સબમિશન કરવાની તારીખ	તા.૦૩.૦૩.૨૦૨૫ થી ૨૧.૦૩.૨૦૨૫ ના ૧૮.૦૦ કલાક સુધી
૨.	કામકાજના સમય દરમિયાન કચેરીમાં ઈ-ટેન્ડર ફી., ઈ.એમ.ડી. તથા અન્ય જરૂરી ડોક્યુમેન્ટ્સ રજૂ કરવાની છેલ્લી તારીખ	તા.૨૮.૦૩.૨૦૨૫ ના ૧૮.૦૦ કલાક સુધી (ફક્ત સ્પીડ પોસ્ટ / રજી. પોસ્ટથી સ્વીકારવામાં આવશે)
૩.	સિક્યોરિટી ડીપોઝીટ	૫% રોકડા અથવા બેંક FDR / ડીડી પેએબલ એટ રાજકોટ
૪.	કોન્ટ્રાક્ટરનું નામ	
૫.	સરનામું	
૬.	એજન્સીનો સહી અને સિક્કો	

સીટી એન્જીનીયર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા (મધ્ય ઝોન)
ડૉ. આંબેડકર ભવન,
ઢેબરભાઈ રોડ, રાજકોટ - ૩૬૦૦૦૧

રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

ડ્રેનેજ શાખા - ઈ-ટેન્ડર નોટીસ

રાજકોટ મહાનગરપાલિકાની ડ્રેનેજ શાખાનાં નીચે જણાવેલ કામે સરકારશ્રીના નિયમ મુજબ રજીસ્ટર્ડ થયેલ કક્ષા પ્રમાણેના અને નિયત સોલવન્સી સર્ટીફિકેટ તથા આ પ્રકારના કામનો અનુભવ ધરાવનાર કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીઓના પર્સન્ટેઈજ રેઈટ ઈ-ટેન્ડર સીટી એન્જીનીયર, રાજકોટ મહાનગરપાલિકા, ડ્રેનેજ શાખા, મધ્ય ઝોન, ડૉ. આંબેડકર ભવન, ઢેબરભાઈ રોડ, રાજકોટ-૩૬૦૦૦૧ ના સરનામે નીચે દર્શાવેલ મુદતમાં મળી જાય તે રીતે મોકલી આપવાના રહેશે.

ક્રમ	કામનું નામ	૧. અંદાજિત રકમ ૨. અર્નેસ્ટમની ડીપોઝીટ ૩. ઈ-ટેન્ડર ફી ૪. કામનો સમયગાળો
૧	વોર્ડ નં.૨ માં પ્રાઇવેટાઇઝેશનથી ભૂગર્ભ ગટરોની ફરિયાદોનો નિકાલ કરવાનું કામ	૧. ૧૪,૯૩,૦૦૦/- ૨. ૧૪,૯૩૦/- ૩. ૧,૧૨૫/- ૪. ૧ વર્ષ

ઈ-ટેન્ડર માટેની અગત્યની તારીખો

૧.	ઓનલાઇન ઈ-ટેન્ડર ડાઉનલોડ અને સબમિશન કરવાની તારીખ	તા.૦૩.૦૩.૨૦૨૫ થી ૨૧.૦૩.૨૦૨૫ ના ૧૮.૦૦ કલાક સુધી
૨.	પ્રિ-બિડ મીટીંગ (સીટી એન્જીનીયરની ચેમ્બરમાં)	તા.૧૩.૦૩.૨૦૨૫ ના ૧૬.૦૦ કલાકે
૩.	કામકાજના સમય દરમિયાન કચેરીમાં ઈ-ટેન્ડર ફી., ઈ.એમ.ડી. તથા અન્ય જરૂરી ડોક્યુમેંટ્સ રજૂ કરવાની છેલ્લી તારીખ	તા.૨૮.૦૩.૨૦૨૫ ના ૧૮.૦૦ કલાક સુધી (ફક્ત સ્પીડ પોસ્ટ / રજી. પોસ્ટથી સ્વીકારવામાં આવશે)
૪.	ઓનલાઇન ટેકનીકલ બિડ ખોલવાની તારીખ	તા.૨૯.૦૩.૨૫ ના સવારના ૧૧.૦૦ કલાક બાદ
૫.	ઓનલાઇન ભાવ ખોલવાની તારીખ (ફક્ત ક્વોલિટી ફાઇડ બિડરની જ પ્રાઇસ બિડ જણાવેલ તારીખે ખોલવામાં આવશે)	તા.૦૧.૦૪.૨૫ ના સવારે ૧૧.૦૦ કલાક (જો શક્ય હશે તો)
૬.	બીડ વેલીડીટી	૧૨૦ દિવસ

આ કામ ની મુદત એક વર્ષની છે. ટેન્ડરમાં આપવામાં આવેલ અંદાજિત રકમ એક વર્ષની છે. એજન્સીએ પોતાના ભાવ ફક્ત ઓન લાઇન એક વર્ષ માટેની કામગીરી માટે

ભરવાના રહેશે. તે મુજબ એજન્સીએ પ્રાઈવેટાઈઝેશનથી ભુગર્ભ ગટરની ફરિયાદો નિકાલની કામગીરી કરી આપવાની રહેશે.

ટેન્ડર કામ કરવા માટે જરૂરી લાયકાત:

૧. નાણાંકીય માપદંડ:

- ✓ છેલ્લાં સાત વર્ષમાં કોઈ એક કામ ૪૦% રકમનું પૂર્ણ કરેલું હોવું જોઈશે અથવાતો વર્ક ઓર્ડરની રકમનું ૮૦% પૂર્ણ કરેલ હોવું જોઈશે અને આ ૮૦% રકમ આ કામની કિંમતના ઓછામાં ઓછી ૪૦% જેટલી હોવી જોઈશે.
- ✓ છેલ્લાં સાત વર્ષમાં કોઈ એક વર્ષનું ટર્નઓવર ટેન્ડરની રકમ કે તેથી વધુ હોવી જોઈશે.
- ✓ વર્કીંગ કેપીટલ ઈ-ટેન્ડરની રકમના ઓછામાં ઓછી ૨૫% હોવી જોઈશે તથા તે અંગેનું ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટશ્રીનું પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવું ફરજિયાત છે.
- ✓ બીડર પાસે ઈ-૧ પ્રકારનું રજીસ્ટ્રેશન હોવું જોઈશે.

૨. અનુભવનો માપદંડ:

- ✓ એજન્સીએ આ પ્રકારનું ઓછામાં ઓછું ટેન્ડરની ૪૦% રકમનું એક કામ સરકારી, અર્ધ-સરકારી અંતર્ગત મુખ્ય એજન્સી તરીકે કરેલું હોવું જોઈશે
- ✓ એજન્સી પાસે કામ કરવા માટે પુરતા પ્રમાણમાં સાધનસામગ્રી તથા જરૂરી અનુભવી સ્ટાફ હોવો જોઈશે.

ખાસ નોંધ:

એજન્સીએ ટેન્ડર ફી નો ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ, ઈ.એમ.ડી. નો ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ તેમજ અન્ય રજૂ કરવાના થતા જરૂરી ડોક્યુમેન્ટસ સાથે ઈ.એસ.આઈ.સી. (Employees State Insurance Corporation) રજીસ્ટ્રેશનની નકલ તેમજ ઈ.પી.એફ. (Employees' Provident Fund) રજીસ્ટ્રેશનની નકલ અત્રેની કચેરીને રજૂ કરવાના રહેશે અન્યથા એજન્સીને નોનરીસ્પોન્સીવ ગણી; તેવી એજન્સીના ભાવ ખોલવામાં આવશે નહીં.

સામાન્ય શરતો:

૧. આ કામના ઈ-ટેન્ડર અત્રેની કચેરીમાંથી નિયત સમય મર્યાદામાં www.tender.nprocure.com પરથી ડાઉન લોડ તેમજ સબમીટ કરી શકાશે અને તે ઉપરાંત રાજકોટ મહાનગરપાલિકાની વેબસાઈટ www.rmc.gov.in પરથી ફક્ત ડાઉનલોડ કરી શકાશે.

2. એક એજન્સીને માત્ર ૧ (એક) જ ફરીયાદ નિકાલ વિભાગની કામગીરીનો કોન્ટ્રાક્ટ આપવાનો થાય છે. એટલે કે ઈ-ટેન્ડર બહાર પડવાના સમયે જે એજન્સીનો આ પ્રકારનો કોન્ટ્રાક્ટ રાજકોટ મહાનગરપાલિકા સાથે અમલમાં હશે તેવી એજન્સીને આ કામ માટે રીસ્પોન્સીવ ગણવામાં આવશે નહીં. પરંતુ તે પૈકી જે એજન્સીનો કોન્ટ્રાક્ટ ૩૧.૩.૨૦૨૫ સુધીમાં પૂર્ણ થતો હશે તેવી એજન્સીઓ આ કામની ઈ-ટેન્ડર પ્રક્રિયામાં ભાગ લીધો હશે તેવી એજન્સીના ઓન-લાઈન ભાવ ખોલવામાં આવશે.
3. ઈ-ટેન્ડરમાં દર્શાવાતા માણસો ઈન્ડિકેટીવ છે અને ઓછામાં ઓછા તેટલા રાખવાના છે. આમ, ફરીયાદની સંખ્યાવધુ રહેતી હોય કે ગંભીર પ્રકારની ફરીયાદો રહેતી હોય, તો વધુ માણસોની વ્યવસ્થા ગોઠવીને પણ ફરીયાદો નિયત સમયમર્યાદામાં સોલ્વ કરવાની જ રહે છે તેથી આ બાબતોનું ધ્યાન રાખી કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીએ જરૂરી ગણતરીઓ કરી ઈ-ટેન્ડર ભરવાનું રહેશે.
4. M.O.H.U.A. વિભાગ (કેન્દ્ર સરકારશ્રી)ને ભુગર્ભ સફાઈ બાબતની એસ.ઓ.પી. આ ટેન્ડરમાં સામેલ છે. જે એસ.ઓ.પી.માં જણાવ્યા મુજબનો સેફ્ટી પ્લાન એજન્સીએ રજુ કરવાનો રહેશે અને તે મુજબ જ કામગીરી કરવાની રહેશે. જેની બાંહેધરીએ એજન્સીએ આપવાની રહેશે. જેમાં નિષ્ફળ ગયેથી જો કોઈ અકસ્માત થશે તો તેની સંપૂર્ણ જવાબદારી આ કામની એજન્સીની રહેશે.
5. આ કામે એજન્સીએ ભુગર્ભ સફાઈનાં કામે રાખવામાં આવતા માણસોને ઉપરોક્ત એસ.ઓ.પી. મુજબની સમયાંતરે ટ્રેનીંગ આપવાની રહેશે. જેનું ડોક્યુમેન્ટેશન રાજકોટ મહાનગરપાલિકામાં રજુ કરવાનું રહેશે. તેમજ ઉપરોક્ત ટ્રેનીંગ મેળવેલ માણસો પાસે જ કામગીરી કરાવવાની રહેશે. જેમાં નિષ્ફળ ગયેથી જો કોઈ અકસ્માત થશે તો તેની સંપૂર્ણ જવાબદારી આ કામની એજન્સીની રહેશે.
6. C.P.H.E.E.O. ની મેન્યુઅલનો ભુગર્ભ સફાઈનાં ચેપ્ટરનો પણ ટેન્ડરમાં સમાવેશ કરવામાં આવેલ છે. જે મુજબનાં જરૂરી સાધન-સામગ્રી એજન્સીએ રાખવાની રહેશે. અને તે મુજબ જ કામગીરી કરવાની રહેશે.
7. હાલમાં ભુગર્ભ સફાઈનાં કામે જી.એસ.ટી. લાગુ પડતો નથી. પરંતુ ભવિષ્યમાં સરકારશ્રી દ્વારા સદરહું કામે જી.એસ.ટી. લાગુ પાડવામાં આવે તો જી.એસ.ટી. અલગથી ચુકવવાનો રહેશે.
8. આ કામની સમયમર્યાદા ૧ (એક)-વર્ષની રહેશે. પરંતુ રાજકોટ મહાનગરપાલિકાનાં વખતો-વખતનાં નિતિ-નિયમો અનુસાર સમયમર્યાદામાં વધારો કે ઘટાડો કરી શકાશે. જે એજન્સીએ માન્ય રાખવાનો રહેશે.

9. અર્નેસ્ટ મનીની રકમ કામની અંદાજીત રકમના એક ટકા મુજબ ભરવાની રહેશે. અર્નેસ્ટ મનીની રકમ રાષ્ટ્રીયકૃત બેન્ક અથવા શેડયુલ્ડ બેન્ક (કો-ઓપરેટીવ બેન્ક સિવાય) ના "રાજકોટ મહાનગરપાલિકા" ની તરફેણ માં ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટથી રજુ કરીને તેની વિગત ઓનલાઇન દર્શાવવાની રહેશે. અર્નેસ્ટ મનીની રકમના ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ વગરના ઈટેન્ડર પર લક્ષ આપવામાં આવશે નહીં. અર્નેસ્ટ મની તરીકે એફ.ડી.આર, સ્વીકારવામાં આવશે નહીં.
10. ઈ-ટેન્ડર કામની સમજૂતી તથા અન્ય વિગતો ઓફીસ સમય દરમિયાન મધ્ય ઝોન, ડ્રેનેજ શાખામાંથી જાણવા મળી શકશે. આ કામના ઈ-ટેન્ડર જણાવેલ તારીખ અને સમય સુધી ઓનલાઇન www.tender.nprocure.com સાઈટ પર સબમીટ કરી ત્યારબાદ નિયત સમય મર્યાદામાં ઈ-ટેન્ડરમાં જણાવ્યા મુજબની તારીખ સુધીમાં ઈ-ટેન્ડર સાથે જરૂરી દસ્તાવેજો, ઈ-ટેન્ડર ફી, ઈ.એમ.ડી., આઈડેન્ટિટી પૂફ, એડ્રેસ પૂફ, પાન કાર્ડની પ્રમાણિત નકલ, વ્યવસાય વેરો ભર્યાની નકલ, સંપર્ક ફોન નંબર / મોબાઈલ નંબર વિગેરે એજન્સીએ ઓનલાઇન જ રજુ કરી દેવાના રહેશે. ફક્ત ટેન્ડર ફી અને ઈ.એમ.ડી.જ ફીઝીકલ રજુ કરવાનું છે.
11. કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીઓએ ઈ-ટેન્ડરના સીલ-બંધ કવર ઉપર કામનું નામ સ્પષ્ટ અક્ષરે લખવાનું રહેશે.
12. નીચે જણાવેલ એજન્સી આ કામના ઈ-ટેન્ડરમાં ભાગ લઈ શકશે નહિં.
 - 12.1 મે.રાહુલ સેનેટરી માર્ટ સહકારી મંડળી લી. રાજકોટ
 - 12.2 માંડવરાય સેનેટરી માર્ટ સહકારી મંડળી લી.
13. ભાવ ફક્ત ઓનલાઇન જ ભરવાના રહેશે. અન્ય રીતે રજુ કરેલ ભાવ સ્વીકારવામાં આવશે નહીં.
14. ઉપરોક્ત કામના કોઈ પણ અથવા બધા ટેન્ડરો કોઈપણ કારણ દર્શાવ્યા સિવાય મંજૂર અથવા નામંજૂર કરવાનો અધિકાર અબાધિત રાખવામાં આવે છે.

સીટી એન્જીનીયર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

ઈ-ટેન્ડર રજુ કરવા માટેની માહિતી

૧. ટેન્ડર ફી અને અર્નેસ્ટમની નો ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ ફીઝીકલ તેમજ ટેન્ડર ડોક્યુમેન્ટ, આઈડેન્ટિટી પૂફ, એડ્રેસ પૂફ, પાન કાર્ડની પ્રમાણિત નકલ, વ્યવસાય વેરો ભર્યાની નકલ. સંપર્ક ફોન નંબર / મોબાઈલ નંબર તેમજ અન્ય તમામ જરૂરી દસ્તાવેજ વિગેરે વિગતો ટેન્ડર નોટીસમાં દર્શાવેલ સમય મર્યાદામાં એજન્સીએ અપલોડ કરવાના રહેશે. બંધ કવર ઉપર કામનું નામ દર્શાવવાનું રહેશે. એજન્સી એ ભાવ ફક્ત ઓનલાઇન જ ભરવાના રહેશે. અન્ય રીતે રજૂ કરેલ ભાવ માન્ય રાખવામાં આવશે નહીં
૨. ટેકનીકલ બીડ ઈ-ટેન્ડરમાં દર્શાવ્યા મુજબની તારીખે ખોલવામાં આવશે. અને રજુ કરવામાં આવેલ દસ્તાવેજો જેવા કે જરૂરીયાત મુજબની શ્રેણીમાં રજીસ્ટ્રેશન, અનુભવની વિગતો, ટર્નઓવરની વિગતો અને વર્કિંગ કેપીટલ, અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ, સોલ્વન્સી, આઈડેન્ટિટી પૂફ, એડ્રેસ પૂફ, પાન કાર્ડની પ્રમાણિત નકલ, વ્યવસાય વેરો ભર્યાની નકલ, સંપર્ક ફોન નંબર / મોબાઈલ નંબર વિગેરે સ્કુટીની કરવામાં આવશે. તે મુજબ લાયકાત ધરાવતી કવાલીફાઈડ એજન્સીના જ ભાવ ખોલવામાં આવશે. લાયકાત ન ધરાવતી એજન્સીના ભાવ ખોલવામાં આવશે નહીં, જે એજન્સીને બંધનકર્તા રહેશે.
૩. એજન્સીએ ઈ-ટેન્ડરના દરેક પાના ઉપર પોતાના હસ્તાક્ષર (સહી/સિક્કા) કરવાના રહેશે.
૪. ઈ-ટેન્ડર ડોક્યુમેન્ટ સિવાયના અન્ય રજુ કરવામાં આવેલ દસ્તાવેજો ગેઝેટેડ અધિકારી દ્વારા / સેલ્ફ અટેસ્ટેડ પ્રમાણિત કરાવી રજુ કરવાના રહેશે.

એજન્સીની સહી તથા સિક્કો

-:: ચેક લીસ્ટ ::-

૧. સરકારી, અર્ધ-સરકારી વિભાગમાં રજીસ્ટ્રેશન કરાવ્યાની નકલ.
૨. આવા પ્રકારના ઓછામાં ઓછા એક કામ કર્યા અંગેના દાખલાની ખરી નકલ. આવા પ્રકારના કામ કર્યા અંગેનો છેલ્લા સાત નાણાંકીય વર્ષનો અનુભવનો દાખલો રજુ કરવો.
૩. બેન્કનું સોલવન્સી સર્ટીફિકેટ રજુ કરવું.
૪. છેલ્લાં સાત વર્ષના વાર્ષિક ટર્નઓવરની સરેરાશ ટેન્ડરની રકમના ૫૦% કરતાં વધુ હોવી જોઈશે.
૫. એજન્સીએ ટેન્ડર ફી નો ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ, ઈ.એમ.ડી. નો ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ તેમજ અન્ય રજુ કરવાના થતા જરૂરી ડોક્યુમેન્ટ્સ સાથે ઈ.એસ.આઈ.સી. (~~Employees State Insurance Corporation~~) રજીસ્ટ્રેશનની નકલ તેમજ ઈ.પી.એફ. (~~Employees' Provident Fund~~) રજીસ્ટ્રેશનની નકલ અત્રેની કચેરીને રજુ કરવાના રહેશે અન્યથા એજન્સીને નોનરીસ્પોન્સીવ ગણી; તેવી એજન્સીના ભાવ ખોલવામાં આવશે નહીં.
૬. અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ (સહકારી બેંક સિવાય)

અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ: રૂ! ૧૪,૯૩૦/-

બેંકનું નામ તથા વિગત:

.....

કોન્ટ્રાક્ટરનું નામ :

સરનામું :

.....

.....

ઉપરોક્ત વિગતે જરૂરી તમામ ડોક્યુમેન્ટ રજુ કરેલ છે.

કોન્ટ્રાક્ટરની સહી તથા સિક્કો

રાજકોટ મહાનગરપાલિકા
ભૂગર્ભ ગટર સફાઈ અંગે કોન્ટ્રાક્ટ અંગેની શરતો અને સમજૂતી

કોન્ટ્રાક્ટ રાખનાર એજન્સીને નીચે જણાવેલ નિયમો તથા શરતો બંધનકર્તા રહેશે.

૧. ભાવ પત્રકમાં એક વર્ષ માટેના ભાવની વિગત ફક્ત ઓનલાઇન આંકડા તથા શબ્દોમાં સ્પષ્ટ લખવી. શરતી ઈ-ટેન્ડર ૨૬ પાત્ર ગણાશે.
૨. એજન્સી હાલમાં ક્યાંય પણ બ્લેક લિસ્ટ થયેલ નથી અને પોલીસ કેસ થયેલ નથી તે બાબતેનું રૂ. ૩૦૦/- ના સ્ટેમ્પ પેપર પર સોગંધનામું રજુ કરવાનું રહેશે.
૩. ઈ-ટેન્ડર રજુ કરનાર એજન્સીએ ઈ-ટેન્ડર રજુ કરતી વખતે દસ્તાવેજી પુરાવા ગેઝેટેડ અધિકારી દ્વારા પ્રમાણિત / સેલ્ફ અટેસ્ટેડ કરાવી રજુ કરવાના રહેશે, જેમાં કામનો અનુભવ, છેલ્લા સાત વર્ષનું ટર્નઓવર, વકીંગ કેપીટલ, ફેશ સોલ્વન્સી સર્ટીફિકેટ, સરકારમાં યોગ્ય શ્રેણીમાં નોંધણી અને કામના અનુભવની વિગતો રજુ કરવાની રહેશે. આ વિગતો અન્ય વિગતો સાથે ઈ-ટેન્ડરમાં દર્શાવેલ તારીખ તથા સ્થળે સમય મર્યાદામાં ફક્ત રજીસ્ટર્ડ એ.ડી. / સ્પીડ પોસ્ટ થી રજુ કરવાના રહેશે.
૪. એજન્સીએ બીડ સીક્યુરીટી પેટે દર્શાવેલ અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ (ઈ.એમ.ડી.) મુજબની રકમનો ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ શેડયુલ બેન્ક / રાષ્ટ્રીયકૃત બેંક (કોઓપરેટીવ બેન્ક સિવાય) નો રાજકોટ મહાનગરપાલિકાની તરફેણમાં રજુ કરવાનો રહેશે. અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ વગરના ઈ-ટેન્ડર સ્વીકારવામાં આવશે નહીં. એજન્સી નકકી થયે, અન્ય એજન્સીઓને અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ પરત કરવામાં આવશે.
૫. જે એજન્સીના ભાવ મંજૂર કરવામાં આવેલ હોય, તે એજન્સીએ કરાર કરી જવાની જાણ કરાવે દિવસ-૧૦ માં રાજકોટ મહાનગરપાલિકાની તરફેણમાં ઈ-ટેન્ડરમાં દર્શાવ્યા મુજબ પરફોર્મોન્સ ગેરેન્ટી (સીક્યુરીટી ડીપોઝીટ) ભરી તેમજ સ્ટેમ્પ ડ્યુટી એક્ટ ૧૯૫૮ અને તેના રીવીઝન મુજબ કરારનામું નિયત ફોર્મેટમાં રજૂ કરી આપવાનું રહેશે. અન્યથા અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ જપ્ત કરવામાં આવશે અને એજન્સીને ત્રણ વર્ષ માટે રાજકોટ મહાનગરપાલિકાના કામો માટે બ્લેક લિસ્ટ / ડીબાર કરવામાં આવશે.

કામ રાખનાર એજન્સીએ જરૂરીયાત મુજબ પરફોર્મોન્સ ગેરેન્ટી રજુ કર્યા બાદ અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ પરત કરવામાં આવશે.

ઈ-ટેન્ડર ગેરંટી ઉપર કોઈ પણ પ્રકારનું વ્યાજનું ચુકવણું કરવામાં આવશે નહીં.

૬. આ કામના ઓફરની વેલીડિટી ટેકનીકલ બીડ ખોલ્યાની તારીખથી ૧૨૦ (એક સો વીસ) દિવસની રહેશે. આ કામની સમય મર્યાદા એક વર્ષ છે, જે રાજકોટ મહાનગરપાલિકા તરફથી વર્ક ઓર્ડર મળ્યાની તારીખથી એક વર્ષની સમય મર્યાદા ગણવાની રહેશે એજન્સીએ રાજકોટ મહાનગરપાલિકા સાથે એક વર્ષ માટે કરાર કરવાનો રહેશે.
૭. કામ રાખનાર એજન્સીએ કોન્ટ્રાક્ટ વેલ્યુ અથવા અંદાજીત રકમના જે વધુ હોય તે મુજબ ૫% રકમ સીક્યુરીટી ડીપોઝીટ પેટે રાજકોટ મહાનગરપાલિકાની તરફેણમાં ભરવાના રહેશે. સીક્યુરીટી ડીપોઝીટની રકમ રોકડેથી અથવા નેશનલાઈઝડ બેન્કની ૧૮ (અઢાર) માસની મુદતની ફીક્સ ડીપોઝીટ ભરવાની રહેશે અને લેબર કોન્ટ્રાક્ટ મુજબ પ્રવર્તમાન નિયમાનુસાર સ્ટેમ્પ ડ્યુટી એક્ટ મુજબ અને કાયદાકિય ખર્ચ એજન્સીએ ભોગવવાનો રહેશે. સ્ટેમ્પ ડ્યુટી એજન્સીએ ભોગવવાની રહેશે. આ સીક્યુરીટી ડીપોઝીટની રકમ આ કામ પૂર્ણ થયા બાદ ત્રણ મહિના પછી પરત કરી શકાશે.
૮. રાજકોટ મહાનગરપાલિકા ચાલુ કોન્ટ્રાક્ટ દરમિયાન કોઈ પણ કારણ દર્શાવ્યા વગર કે નોટિસ આપ્યા વગર કોન્ટ્રાક્ટ રદ કરવાનો હકક અબાધિત રાખે છે.
૯. ચાલું કામ દરમિયાન કોઈ વિવાદ ઉપસ્થિત થયે, આ સાથે સામેલ રાખવામાં આવેલ હું ક્રમ નં.રામનપા/લીગલ/૧૮૫૮ તારીખ ૧૮-૦૨-૨૦૧૭ ધ્યાને લઈ નિર્ણય કરવામાં આવશે જે આખરી રહેશે અને એજન્સીને બંધનકર્તા રહેશે.
૧૦. એજન્સી દ્વારા કામ દરમિયાન ઈ-ટેન્ડરની કોઈ પણ શરતોનું ભંગ કરવામાં આવશે તો સીક્યુરીટી ડીપોઝીટ જપ્ત કરવામાં આવશે તેમજ રાજકોટ મહાનગરપાલિકાના કામોમાંથી ત્રણ વર્ષ માટે બ્લેક લિસ્ટ / ડિબાર / ટર્મિનેટ કરવામાં આવશે.

૧૧. ભુગર્ભ ગટરની સફાઈ માટે એજન્સીએ પુખ્ત વયના અને અનુભવી માણસો તેમજ અનુભવી સુપરવાઈઝરી સ્ટાફ રાખવાનો રહેશે.
૧૨. કોઈ પણ પ્રતિબંધિત વ્યસન ધરાવતા તેમજ અભદ્ર વ્યવહાર કરતા કામદારોને કામ ઉપરથી હટાવવાના રહેશે.
૧૩. કોઈ પણ કામદાર લોકો પાસેથી આ કામની કામગીરી માટે મલિન ઈરાદે મહેનતાણું માંગતા જણાશે તો તેવા કામદારને તાત્કાલીક હટાવવાના રહેશે. કામદારના આવા વર્તન માટે એજન્સી જવાબદાર રહેશે. તેમજ આવા કિસ્સામાં એજન્સી પાસેથી રૂ. ૧૦૦૦/- ની પેનલ્ટી વસુલવામાં આવશે.
૧૪. સફાઈ કામગીરી પેટા કોન્ટ્રાક્ટરને સોંપી શકાશે નહીં.
૧૫. સફાઈ કરતા મજૂરોની સુરક્ષાની સંપૂર્ણ જવાબદારી કોન્ટ્રાક્ટરની રહેશે તથા પુરતા સુરક્ષા સાધનો વસાવવાના રહેશે અને મજૂરોને જરૂરી વિમા કવચથી સુરક્ષા આપવાની રહેશે. કામ દરમિયાન કામદારને કોઈ પણ પ્રકારે ઈજા થાય તો રાજકોટ મહાનગરપાલિકા કોઈ પણ પ્રકારનું ચુકવણું કરવા જવાબદાર નથી. એજન્સીએ પોતાના મજૂરો / વર્ક ફોર્સની સંપૂર્ણ સુરક્ષા માટે વિમા કવચ પુરું પાડવાનું રહેશે. અને તે અંગે કરેલ વ્યવસ્થા સંબંધક દસ્તાવેજોની નકલ રાજકોટ મહાનગરપાલિકાને રજુ કરવાની રહેશે.
૧૬. કામગીરી દરમિયાન અકસ્માતો, ઈજા અથવા મૃત્યુના કીસ્સામાં ખર્ચ વળતરની સંપૂર્ણ જવાબદારી કોન્ટ્રાક્ટરની રહેશે તથા કાયદાકિય કાર્યવાહી માટે કોન્ટ્રાક્ટર જ જવાબદાર રહેશે.
૧૭. કોન્ટ્રાક્ટરે રોકેલ મજૂર તથા અન્ય સ્ટાફને નિયમિત પખવાડીક (માસમાં બે વખત) મીનીમમ વેજીસ કાયદા મુજબ મહેનતાણું ચુકવવાનું રહેશે. રાજકોટ મહાનગરપાલિકા મજૂરોના વેજીસ માટે જવાબદાર રહેશે નહીં.
૧૮. કોન્ટ્રાક્ટરે લેબર કાયદા મુજબના તમામ કાયદા તથા નિયમોનું પાલન કરવાનું રહેશે તથા તેમાં વખતોવખત થતા સુધારાઓ મુજબ અમલ કરવાનો રહેશે.

૧૯. લઘુત્તમ વેતન ધારા નીચે ભવિષ્યમાં કોઈ પણ વેતન કે અન્ય ભથ્થા વધારો કોન્ટ્રાક્ટરે ભોગવવાનો રહેશે.
૨૦. કુલ મંજૂર થયેલ કોન્ટ્રાક્ટની એક વર્ષની રકમના પ્રો-રેટા આધારે માસિક પેમેન્ટની ગણતરીએ દર માસની ૧૫ (પંદર) તારીખ સુધીમાં મહાનગરપાલિકા તરફથી માસિક પેમેન્ટની રકમ ચુકવવા બિલ પ્રોડ્યુસ કરવા કાર્યવાહી કરવામાં આવશે. આ ઈ-ટેન્ડર કામ રાજકોટ મહાનગરપાલિકાની આવશ્યક સેવા હોય, વહીવટી પ્રક્રિયા અથવા અણધાર્યા કારણોસર પેમેન્ટમાં વિલંબ થયે, એજન્સીએ કામગીરી ચાલુ જ રાખવાની રહેશે. આ કામના કેન્દ્ર ઉપર સેનીટરી ઇન્સ્પેક્ટર જે સૂચનાઓ આપે તેનું પાલન કરવાનું રહેશે.
- જો એજન્સી કામગીરી અધૂરી મુકી દેશે અથવા તો બંધ કરશે તો ઈ-ટેન્ડર કન્ડીશન મુજબ પેનલ્ટી વસુલવામાં આવશે.
૨૧. સફાઈ કામગીરી ઉપર રોકેલ મજૂરો કે અન્ય સ્ટાફ કોન્ટ્રાક્ટરના કર્મચારી ગણાશે, તેઓને રાજકોટ મહાનગરપાલિકા માં કોઈ પણ સંજોગોમાં હકક-હિત-હિસ્સો રહેશે નહીં તથા જે તે પ્રકારે દાવો કરવા હક્કદાર રહેશે નહીં..
૨૨. ફરિયાદ નોંધવા માટે એજન્સીએ ઓપરેટર રાખવાના રહેશે. ઓપરેટરે ફરિયાદ બુકમાં ફરિયાદ નોંધવાની રહેશે અને ડેટા સાચવવાનો રહેશે તથા સૂચનાનુસાર રજીસ્ટર મેઈન્ટેઈન કરવાનું રહેશે. ઓપરેટરની ગેરહાજરી જોવા મળશે તો ઓછામાં ઓછું રૂ.૫૦૦/- પ્રતિ દિવસ લેખે બીલમાંથી પેનલ્ટી કપાત કરવામાં આવશે. મહીનાની પહેલી તારીખે ફરિયાદની વિગતો નાચબ કાર્યપાલક ઈજનેરશ્રી સમક્ષ રજુ કરવાની રહેશે. ફરિયાદ નિકાલની વિગતો રજુ કર્યા બાદ જ બીલ રજુ કરવાનું રહેશે. ફરીયાદ નિકાલ વિભાગના ફોન ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટની જાળવણી કરવી અને જરૂર જણાયે રીપેરીંગ કરાવવું તેમજ આમ કરતી વખતે વૈકલ્પિક ફોન ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટની વ્યવસ્થા કરવી એ કોન્ટ્રાક્ટરની જવાબદારીનો ભાગ ગણાશે. જે માટે અલગથી કોઈ ચાર્જ ચૂકવવામાં આવશે નહીં. ફરીયાદ નિકાલ વિભાગમાં ફરીયાદ નોંધાણીનું કાર્ય કોઈ પણ સંજોગોમાં બંધ રહેવું જોઈશે નહીં અને નિરંતર ચાલુ રાખવાનું રહેશે.
૨૩. સુચના અપાય તે ફરિયાદ તાત્કાલીક ધોરણે નિકાલ કરવાની રહેશે અને તે પૈકી ઈમરજન્સી ફરિયાદો પ્રથમ હાથ ધરવાની રહેશે. આગળના દિવસની પેન્ડીંગ રહેલ ફરિયાદોનું નિકાલ પ્રથમ કરવાનો રહેશે. અને જો ફરિયાદો નિકાલ કરવામાં ઈરાદાપૂર્વક

વિલંબ / નિષ્ફળતા બાબતે અધિકારીશ્રી (નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેરશ્રી / એડી. સીટી એન્જિનીયરશ્રી) ને માલુમ પડશે તો રૂ.૫૦૦/- પ્રતિ દિન દંડ વસુલવામાં આવશે, જે માસિક બીલમાંથી કપાત કરવામાં આવશે.

૨૪. ફરિયાદ નોંધવાના સમયથી અનિવાર્ય સંજોગો સિવાય (જે તે અધિકારીની જાણ નીચે) ફરિયાદનો નિકાલ મહત્તમ ૨૪ (ચોવીસ) કલાકમાં કરવાનો રહેશે. તેમજ ફરિયાદ નિકાલની આવશ્યકતાને ધ્યાને લઈ જરૂર જણાએ સુચના મુજબ ફરિયાદના નિકાલની કાર્યવાહી તાત્કાલિક શરૂ કરી દેવાની રહેશે.
૨૫. ફરિયાદ નિકાલની કામગીરી દરરોજ કરવાની રહેશે તેમજ જાહેર રજા કે અન્ય રજાના દિવસોએ પણ કરવાની રહેશે. ફરિયાદ નિકાલ વિભાગના કામ કરવાનો સમય સવારના ૮.૦૦ વાગ્યા થી સાંજના ૭.૦૦ વાગ્યા સુધી રહેશે. આ ઉપરાંત ઉપરોક્ત નિયત સમય સિવાય પણ આકસ્મિક કે અનિવાર્ય સંજોગોમાં ડ્રેનેજ સફાઈને લગત જે કોઈ કામગીરી કરવાની જરૂરીયાત ઉપસ્થિત થાય તો તેવા સંજોગોમાં એજન્સીએ આ કામ માટે સૂચના મળેથી કોઈ પણ સમયે માણસોની વ્યવસ્થા કરી આપી તે કામગીરી કરાવવાની રહેશે. તેના માટે કોઈ અલગથી ચૂકવણું કરવામાં નહીં આવે.
૨૬. એજન્સી દ્વારા ફરિયાદ નિકાલ શક્ય હોય, ત્યાં તેના નિકાલમાં (અનિવાર્ય સંજોગો સિવાય) વિલંબ થતો જણાય તો સદરહુ એજન્સીના ખર્ચે અને જોખમે અન્ય ડ્રેનેજ ફરિયાદ નિકાલની અન્ય એજન્સી અથવા ઝોનલ કોન્ટ્રાક્ટર પાસે રાજકોટ મહાનગરપાલિકા કામગીરી કરાવશે. આવી રકમ પેનલ્ટી સાથે માસિક બીલમાંથી કપાત કરવામાં આવશે. તથા નિષ્ફળ કોન્ટ્રાક્ટરનો સફાઈ કામગીરીનો કોન્ટ્રાક્ટ રદ બાતલ કરવામાં આવશે. આ અંગે નો નિર્ણય કમિશનરશ્રીનો આખરી રહેશે અને કોન્ટ્રાક્ટરને બંધનકર્તા રહેશે.
૨૭. રોજ બરોજ આવતી ફરિયાદોનું સમયસર નિકાલ માટે એજન્સીએ ફરિયાદના પ્રમાણમાં જરૂરી મજૂરો રાખવાના રહેશે અને તે મુજબ ડેઈલી હાજરી પત્રક અત્રેને સુપ્રત કરવાનું રહેશે. ઓછામાં ઓછા ૭ (સાત) માણસો (૫ મજૂર + ૧ સુપરવાઈઝર + ૧ ટેલીફોન ઓપરેટર + ૦ મજૂર જેટીંગ ડી-સીલ્ટીંગ) તેમજ ચોમાસા ના ૪ માસ દરમિયાન જરૂરીયાત મુજબ વધારાના મજૂર આ ફરિયાદ નિકાલ વિભાગ માટે રાખવાના રહેશે. આ હાજરી આ કામના ડ્રેનેજ ફરિયાદ નિકાલ વિભાગ કેન્દ્રના સેનીટરી ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા પુરી માસિક રીપોર્ટ રજૂ કરવામાં આવશે. એજન્સી દ્વારા નિયત મજૂરો કરતાં ઓછા મજૂરો રખાએથી એજન્સીના બીલમાંથી ઓછામાં ઓછું રૂ. ૫૦૦/- પ્રતિ મજૂર દિઠ પેનલ્ટી વસુલવામાં આવશે. નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેર પેનલ્ટી વસુલ કરવા માટે સત્તાધિકારી

છે અને તેમનો નિર્ણય આખરી રહેશે અને કોન્ટ્રાક્ટરને બંધનકર્તા રહેશે. જે તે દિવસે સવારે અગાઉના દિવસની પેન્ડીંગ રહેલ ફરિયાદો તથા તે દિવસે દિવસ દરમિયાન આવેલ ફરિયાદો મળી થતી કુલ ફરિયાદોને જે તે દિવસની કુલ ફરિયાદ તરીકે ગણવામાં આવશે. આ રીતે ગણતરી કરતા કોઈ પણ માસમાં વોર્ડવાઈઝ માસિક કુલ પેન્ડીંગ ફરિયાદો (આખા માસની વોર્ડવાઈઝ દરેક દિવસની પેન્ડીંગ ફરિયાદોનો સરવાળો) વોર્ડવાઈઝ માસિક કુલ ફરિયાદો (આખા માસની વોર્ડવાઈઝ દરેક દિવસની કુલ ફરિયાદોનો સરવાળો) ના ૩% (હાયર રાઉન્ડેડ) થી વધુ હોવી જોઈએ નહીં. ચોમાસાના સમયગાળા દરમિયાન (જુલાઈ થી ઓક્ટોબર માસ દરમિયાન) આવી પેન્ડીંગ ફરિયાદોનું પ્રમાણ ૫% (હાયર રાઉન્ડેડ) થી જરા પણ વધુ હોવું જોઈએ નહીં.

ઉપર મુજબ ગણતરી કરતા માસિક પેન્ડિંગ રહેલ ફરિયાદોનું પ્રમાણ ઉપરોક્ત પ્રમાણ કરતા વધુ રહેશે તો નિયત પ્રમાણ કરતા પેન્ડીંગ રહેલ વધારાની પેન્ડીંગ ફરિયાદના દરેક એક ટકા દિઠ કોન્ટ્રાક્ટરના જે તે ફરિયાદ નિકાલ વિભાગના થતા માસિક બીલના એક ટકા મુજબની રકમ પેનલ્ટી પેટે બીલમાંથી કપાત કરવામાં આવશે.

ઉપર મુજબ કુલ પેનલ્ટીની રકમ ગણતરી કરતા, જે તે માસમાં ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ જે તે મહિનામાં (અ) પેન્ડીંગ ફરિયાદો લગત કપાત કરવા પાત્ર રકમ અને (બ) ઓછા મજૂર પુરા પાડવા કે હાજર હોવા સંબંધક કપાત કરવા પાત્ર રકમ (અ) (બ) પૈકી જે વધુ હશે તે રકમ ઉપરાંત અન્ય દંડનીય રકમ પેનલ્ટી તરીકે કોન્ટ્રાક્ટરના બીલમાંથી કપાત કરવામાં આવશે.

૨૮. આ કોન્ટ્રાક્ટમાં મેનહોલ, હાઉસ કનેક્શન ચેમ્બર, ઇન્સ્પેક્શન ચેમ્બર, મુખ્ય તથા પેટા લાઈનોની સફાઈનો સમાવેશ રહેશે. વધુમાં હાઉસ કનેક્શન ચેમ્બરથી ઇન્સ્પેક્શન ચેમ્બર વચ્ચેની પાઈપલાઈનની જરૂરિયાત મુજબ સફાઈ કરવાની રહેશે. જો તેમ કરવામાં નિષ્ફળ જશે તો ફરિયાદ દિઠ રૂ! ૫૦૦/- ની પેનલ્ટી વસુલ કરવામાં આવશે. ડ્રેનેજ ફરિયાદ નિકાલ અન્વયે કામગીરી વખતે કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીએ લગત હાઉસ ચેમ્બર્સમાંથી કચરો / સીલ્ટ કાઢી તેનો પોતાના વાહન દ્વારા ઉપાડી અન્ય સુચવવામાં આવે તે જગ્યાએ નિકાલ કરી આપવાનો રહેશે. આ સફાઈ વખતે મેનહોલ કવર / હાઉસ કનેક્શન ચેમ્બર કવર ને કોઈ નુકસાની કે તુટ-ફુટ થશે તો તેવા કવરની કિંમત એજન્સી પાસેથી વસુલ કરવામાં આવશે. કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીએ ફક્ત સળિયા મારીને જ ફરિયાદનો નિકાલ કરવાન નથી. પરંતુ અંદર રહેલો કચરો ફરજિયાતપણે કાઢીને જ

ફરિયાદનો નિકાલ કરવાનો રહેશે. તમામ વિસ્તાર તથા સોસાયટીઓમાં સફાઈ કરવાની છે.

૨૯. સફાઈ દરમ્યાન નીકળતા સીલ્ટ (ગાર, કાદવ, કીચડ) વિગેરે તાત્કાલીક ઉપાડી સુચવવામાં આવે તે જગ્યાએ નિકાલ કરવાનો રહેશે તથા સાઈટ ચોખ્ખી રાખવાની રહેશે. તથા સીલ્ટ ઉપાડી લેવા માટે જરૂરી સાધનો સાથે રાખવા ફરજિયાત છે. જે તે સ્થળે નીકળેલ સીલ્ટનો નિકાલ ૧૦.૦૦ વર્કીંગ કલાકમાં જ કરી આપવાનો રહેશે તથા જો આમ નિકાલ નહીં કરાયો હોવાનું જણાશે, તો પ્રત્યેક સ્થળ દીઠ રૂા૨૦૦ પ્રતિ દિન પેનલ્ટી કરવામાં આવશે.

૩૦. દરરોજની સફાઈ કામગીરી દરમ્યાન મેનહોલ તથા હાઉસ કનેક્શન ચેમ્બરની સફાઈ કરવામાં આવેલ રબ્બીશ / કચરો / ગાર જે તે દિવસે જ સાંજે રીક્ષાથી પોતાના સફાઈ કામદાર દ્વારા પોતાના વાહનમાં ઉપાડી લેવાનો રહેશે. આમ, એજન્સીએ સદરહુ કચરો ઉપાડવા માટે અલગથી પોતાનું વાહન રાખવાનું રહેશે અને રાજકોટ મહાનગરપાલિકાની ડી-સીલ્ટીંગ રીક્ષાનો ઉપયોગ કરવાનો રહેશે નહીં. એજન્સીએ આ બાબત ધ્યાને લઈ ભાવ ભરવાના રહેશે. એજન્સી પાસે પોતાનું વાહન ન હોવાના કિસ્સામાં એજન્સીને રૂા ૫૦૨/- (એસ્ટીમેટમાં લેવામાં આવેલ રિક્ષાના ફેરાની રકમ રૂા ૪૦૨ + રૂા ૧૦૦) પ્રતિ દિન કપાત કરવામાં આવશે.

સદરહુ ઉપાડેલ રબ્બીશ / કચરો / ગાર નવા રીંગ રોડની ડમ્પીંગ સાઈટ અથવા કોઠારીયાની ડમ્પીંગ સાઈટ પર જ નિકાલ કરવાનો રહેશે. આ માટે કોઈ અલગ થી ચાર્જ આપવામાં આવશે નહીં, માટે જે તે સફાઈ કામના કોન્ટ્રાક્ટરે રોજ બરોજની પોતાની રીક્ષા તથા તેના ફેરાનો ખર્ચ ગણી ઈ-ટેન્ડરમાં પોતાના ભાવ રજૂ કરવાના રહેશે.

૩૧. સફાઈ દરમ્યાન ડ્રેનેજ લાઈન / મેનહોલ / હાઉસ કનેક્શનને લગત ક્ષતિ / તુટીઓ જણાય તો તેની લગત અધિકારીને તુરત જ જાણ કરવાની રહેશે.

૩૨. ડ્રેનેજ લાઈન સફાઈ કામગીરી દરમ્યાન જો કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા મિસિંગ પાઈપ / ડેમેજ પાઈપ અંગેની ફરિયાદ કરવામાં આવશે અને તે અન્વયે ક્ષતિપુર્તિની કામગીરી દરમ્યાન આ બાબત ખોટી જણાયે રાજકોટ મહાનગરપાલિકા દ્વારા કરવામાં આવેલ

ખોદાણ સહિતની તમામ કામગીરીનો ખર્ચ આ કામના કોન્ટ્રાક્ટર પાસેથી વસુલવામાં આવશે.

33. આ કામમાં જરૂરીયાત મુજબ ઊડી મેનહોલની સફાઈ માટે ડી-સીલ્ટીંગ ઓટો રીક્ષાની વ્યવસ્થા રાજકોટ મહાનગરપાલિકા તરફથી કરવામાં આવશે. ફરિયાદ નિકાલ માટે રાજકોટ મહાનગર પાલિકા પાસે માંગણી રજુ કર્યેથી ફરિયાદ નિકાલ માટે જેટીંગ મશીન ની વ્યવસ્થા કરી આપવામાં આવશે, આ જેટીંગ મશીનના ઉપયોગ માટે (અ) પ્રતિ માસ મિનિમમ ૨૦ કલાક, (બ) ખરેખર કરેલ વપરાશના કલાક એ બે માંથી જે વધારે હશે તે મુજબ પ્રતિ કલાકના રૂ! ૯૭૫/- (ઓન % ના કિસ્સામાં + ઓન %) લેખે ચાર્જ વસુલવામાં આવશે, આ વસુલાત માસિક બીલમાંથી કરવામાં આવશે, જરૂર જણાયે ડી-વોટરીંગ કામ કરવાની વ્યવસ્થા કોન્ટ્રાક્ટરે જાતે કરવાની રહેશે. ફરિયાદના સ્થળ ઉપર જેટીંગ મશીનનો મહત્તમ ઉપયોગ કરવાનો રહેશે. જેટીંગ સ્થળ પર બિનઉપયોગી રોકી રાખવાનું રહેશે નહીં.
34. સફાઈની કામગીરીને લગત સફાઈની બધી જ સાધનો જેવા કે કલીન ઝીંગ રોડ, મેન્યુઅલ ગ્રેબ બકેટ, પાવડા, તગારા, ત્રીકમ, પરાઈ, સેફ્ટી બેલ્ટ, મૌટી ટોચ, કપુરની ગોટી, સાબુ, સિલ્ટ ઉપાડીને લઈ જવાની ટ્રોલી, રીક્ષા તથા જરૂરીયાત મુજબના અન્ય સાધનો અને સુરક્ષાના સાધનો જેવા કે હેલ્ડ ઝ્લોઝ, લિમસ પેપર, ગમ બુટ, સેફ્ટી હેલ્વેટ, ગેસ માસ્ક (બ્રીધીંગ એપેરેટર્સ), ઓક્સીઝન સીલીન્ડર, ફર્સ્ટ એઈડ કીટ વિગેરે એજન્સી એ ફરજિયાત વસાવવાના રહેશે તથા આ સાધનોનો નિયમિતપણે ઉપયોગ કરવાનો રહેશે જેથી અકસ્માત નિવારી શકાય. એજન્સીએ ઓફર સાથે ઉપરોક્ત સાધનોનું લીસ્ટ રજુ કરવાનું રહેશે.
35. રસ્તા ઉપરની કામગીરી માટે રસ્તા બંધ ના બોર્ડ તથા જરૂરી સીક્યુરીટીની વ્યવસ્થા એજન્સીએ ફરજિયાત કરવાની રહેશે. અન્યથા અકસ્માત થયે સંપૂર્ણ જવાબદારી એજન્સીની રહેશે. જેની ગંભીર નોંધ લગત એજન્સીએ લેવી.
36. રાજકોટ મહાનગરપાલિકા તરફથી ઓફીસની વ્યવસ્થા પુરી પાડવામાં આવશે. સ્થાનિક નાગરિક / કોલ સેન્ટર મારફત તેમજ રાજકોટ મહાનગરપાલિકાના કર્મચારી દ્વારા અંગત રીતે કે ફોન દ્વારા આવેલ ફરિયાદ નિકાલ કરવાની જવાબદારી એજન્સીની રહેશે, કોલ સેન્ટર મારફત આવેલ ફરિયાદ ચોવીસ કલાકમાં નિકાલ કરવામાં નહીં આવે તો તે

ફરિયાદ પેન્ડીંગ ગણવામાં આવશે અને ઈ-ટેન્ડર કન્ડીશન મુજબ પેનલ્ટી વસુલવામાં આવશે. કોલ સેન્ટર મારફત આવેલ બધી ફરિયાદનો જવાબ એસ.એમ.એસ. દ્વારા કોલ સેન્ટરને આપવાનો રહેશે અને આ માટે જરૂરી ફોન ઇન્ટ્રુમેન્ટ અને સીમ કાર્ડની વ્યવસ્થા એજન્સીએ પોતાના ખર્ચે કરવાની રહેશે.

૩૭. આ ફરિયાદોના નિકાલ માટેનો કોન્ટ્રાક્ટ હાલના ચાલુ તથા ભવિષ્યમાં વધનાર વિસ્તાર આ ઈ-ટેન્ડરમાં સમાવિષ્ટ વોર્ડના સમાવિષ્ટ બધા વિસ્તારોમાં (એન્ક્લોઝડ અને પ્રાઇવેટ સોસાયટી સહિત) દરરોજ (રજાના દિવસ સાથે) ની સફાઈ કામગીરીનો સમાવેશ રહેશે. આ કામમાં નવી-જૂની તમામ ડ્રેનેજ વ્યવસ્થાનો સમાવેશ થાય છે.
૩૮. ઉપરોક્ત વોર્ડ વિસ્તારમાં કોન્ટ્રાક્ટ સમય દરમિયાન ભુગર્ભ ગટરની સગવડ વાળા તથા ભવિષ્યમાં વધતા ભુગર્ભ ગટરના વિસ્તારોનો તથા નગરસેવકશ્રીની ગ્રાન્ટમાંથી વિકાસ થયેલ વિસ્તારોનો સમાવેશ રહેશે.
૩૯. ટ્રાફિકવાળા વિસ્તારોમાં દિવસે કામ ન થઈ શકે તેમ હોય કે દિવસ ભાગે મેનહોલ હેડીંગ થતા હોઈ, પાણીથી વધુ ભરેલા હોઈ, પાણી ઉતર્યા બાદ ડી-સીલ્ડીંગ કામગીરી કરી શકાય તેમ જણાતુ હોય, તેવા કામો માટે મોડી સાંજ સુધી, રાત્રિના સમયે પણ કામગીરી બજાવવાની રહેશે. પાણી ભરેલ હોય, તેવા મેનહોલના ડી-સીલ્ડીંગ કામ વખતે પાણી સકશાન કરી કે અન્ય રીતે બહાર ખેંચવાની જવાબદારી કોન્ટ્રાક્ટર ઉપર રહેશે, જે માટે જરૂર જણાયે કોન્ટ્રાક્ટર દ્વારા માંગણી કર્યેથી શકશન મશીન વિના મૂલ્ય આપવામાં આવશે.
૪૦. ઈ-ટેન્ડર શરતમાં કોઈ પણ શરતનો ભંગ થયે કોન્ટ્રાક્ટ રદ કરી સીક્યોરીટી ડીપોઝીટ જપ્ત કરવામાં આવશે.
૪૧. જો એજન્સી દ્વારા સંતોષપૂર્વક કામગીરી ન કર્યેથી અન્ય એજન્સી પાસે પેરેલલ કામગીરી કરવી શકાશે અને એજન્સી વિરુદ્ધ ઈ-ટેન્ડર મુજબની કાર્યવાહી કરવામાં આવશે. તદ્દુપરાંત રાજકોટ મહાનગરપાલિકા દ્વારા જરૂર જણાયે ભાગ પાડી એક કરતા વધુ એજન્સીને કામગીરી સોંપી શકશે.

૪૨. ડ્રેનેજ ફરિયાદ નિકાલ વિભાગનો કોન્ટ્રાક્ટ રાખનાર મુખ્ય કોન્ટ્રાક્ટરે દિવસ દરમિયાન ફરિયાદ નિકાલ વિભાગમાં હાજર રહેવાનું રહેશે.
૪૩. **ભુગર્ભ ગટર મેનહોલમાં અંદર ઉતારીને કામદારો પાસે સફાઈ કરાવવાની નથી.**
૪૪. ડ્રેનેજ સફાઈ કામ કરતા કામદારોની સુરક્ષાની સંપૂર્ણ જવાબદારી જે તે કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીની રહેશે તથા કામદારોનો જરૂરી વિમો ઉતારવાનો રહેશે. આ પ્રકારે વીમો ઉતારેલ હોવાના આધારો રા.મ્યુ. કો.ને એગ્રીમેન્ટ સાથે ફરજિયાત રજૂ કરવાના રહેશે.
૪૫. ડ્રેનેજ સફાઈ કામગીરી દરમિયાન અકસ્માત, ઈજા અથવા મૃત્યુના કિસ્સામાં સરકારશ્રીના જે-તે વખતના પ્રવર્તમાન નિયમાનુસાર ખર્ચ / વળતર ચુકવવાની સંપૂર્ણ જવાબદારી કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીની રહેશે તથા કોન્ટ્રાક્ટર તમામ કાયદાકિય કાર્યવાહી માટે જવાબદાર રહેશે. ફોજદારી ગુનો બનતો હોય તો તે માટે પણ કોન્ટ્રાક્ટર જવાબદાર રહેશે.
૪૬. મેનહોલ / હાઉસ કનેક્શન ચેમ્બર્સ ડામર મેટલ / માટી / ઓટા વિગેરેમાં દબાયેલ હશે તો પણ આ ઈ-ટેન્ડર રાખનાર કોન્ટ્રાક્ટરે જરૂરી મેનહોલ ! હાઉસ કનેક્શન ચેમ્બર્સ શોધી તથા ખોદીને ફરિયાદનો નિકાલ કરવાનો રહેશે, જેનો કોઈ અલગથી ભાવ આપવામાં આવશે નહીં. એજન્સીએ નિયમિત રીતે બધી ડાયામીટરની ઉભરાતી ડ્રેનેજ લાઈન સાફ કરવાની રહેશે. લગત વોર્ડના સંબંધિત એસ.આઈ., એસ.એસ.આઈ./ વર્ક અસિસ્ટન્ટ/ મદદ. ઈજનેર / અધિક મદદ, ઈજનેર / વોર્ડના નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેરશ્રીની સુચના અનુસાર ઉપરોક્ત સફાઈ કરવાની રહેશે. ઉપરાંત મહત્તમ વિસ્તારમાં ડ્રેનેજનો સમાવેશ થયેલ હોય પરંતુ અમુક વિસ્તારમાં પાઇપ ગટર ચાલુ હોય તેવા વિસ્તારોમાં ખાસ કિસ્સા તરીકે પાઇપ ગટર, ઓપન ગટર તથા મેનહોલ સફાઈ પણ કરવાની રહેશે. **વરસાદી પાણીની લાઈન તેમજ ચેમ્બરની પણ સફાઈ કામગીરી કરવાની રહેશે.**
૪૭. કોન્ટ્રાક્ટરશ્રી દ્વારા મજૂરોનું નિયમિતપણે મેડીકલ ચેક અપ કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીના ખર્ચે કરાવવાનું રહેશે.
૪૮. કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીએ વર્કમેન કોપેન્સેશન એક્ટ હેઠળ ડબલ્યુ.સી. પોલીસી લેવાની રહેશે. તથા ૧૦ કામદારી થી વધુ હોય તો લેબર લાયસન્સ લેવાનું રહેશે. ૧૦ થી ઓછા માટે

બાહેધરી પત્રક રજુ કરવાનું રહેશે. પરંતુ પ્રવર્તમાન ધોરણે વર્કમેન કોમ્પેન્શન એક્ટ હેઠળ ડબલ્યુ. સી. માટેની જરૂરી વિધિનું પાલન કરવાનું રહેશે.

૪૯. કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીએ સરકારશ્રીના પ્રવર્તમાન પી.એફ. નિયમ મુજબ પોતાના હસ્તકના કામદારી માટે કર્મચારી પ્રોવીડંટ ફંડ નંબર (ઈ.પી.એફ.) લેવાનો રહેશે.

૫૦. જરૂર જણાયે કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીએ લગત દેક્ષના કાયદા મુજબ નંબર લેવાના રહેશે.

૫૧. કોન્ટ્રાક્ટર પોતે રાખેલ કારીગરોને સરકારશ્રીના પ્રવર્તમાન મીનીમમ વેજીસ એક્ટ પ્રમાણે દર આપવાના રહેશે. તેમજ સંબંધીત લેબર કાયદાઓનું પાલન કરવાનું રહેશે તથા વખતોવખતના સરકારશ્રીના અન્ય કાયદાઓનું પાલન કરવાની જવાબદારી કામ રાખનાર એજન્સીની રહેશે. તેમજ આ અંગેના પ્રવર્તમાન કાયદાઓનું પાલન કરવાનું રહેશે તેમજ સરકારશ્રી તરફથી વખતો વખત જે કાંઈ ફેરફાર થાય તેનો અમલ કરવાનો રહેશે, તથા પ્રવર્તમાન, મજૂર કાયદા પ્રમાણે જરૂરી પત્રકો બનાવવાના તથા સાઈટ ઉપર સાચવવાના રહેશે.

૫૨. કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીએ હાલના ચાલુ કે નવા લાગુ પડનાર તમામ પ્રકારના ટેક્સ સાથે ગણતરી કરી ભાવો ભરવાના રહે છે. રાજકોટ મહાનગરપાલિકા આ માટે વધારાનું કોઈ ચુકવણું કરશે નહીં. સરકારી નિયમ મુજબ ઈન્કમ ટેક્સ તથા લેબર સેસ કે અન્ય ટેક્સ કોન્ટ્રાક્ટરના બીલમાંથી કપાત કરવામાં આવશે તથા કોન્ટ્રાક્ટ દરમિયાન સરકારશ્રી તરફથી કોઈ નવા કર કે કરના દરમાં ફેરફાર કરવામાં આવશે તો તે અંગેની જવાબદારી કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીની રહેશે.

૫૩. કોન્ટ્રાક્ટર પોતાના કામદારને થયેલી ઈજા માટે તથા કંઈ બદલો આપવો પડે, તો તે માટે તમામ રીતે કોન્ટ્રાક્ટર જવાબદાર રહેશે. કામદારને થયેલી ઈજા માટે યોગ્ય બદલો આપવામાં જો કોન્ટ્રાક્ટર નિષ્ફળ નિવડે અને કામદારોને તે બદલો રાજકોટ મહાનગરપાલિકા તરફથી આપવામાં આવશે તો તેવી આપેલી રકમ કોન્ટ્રાક્ટરને ચૂકવવા પાત્ર રકમમાંથી અથવા અન્ય આપવાની થતી હોય તે રકમમાંથી કાપી લેવાનો રાજકોટ મહાનગરપાલિકાને અધિકાર રહેશે.

૫૪. કોન્ટ્રાક્ટરે ૧૮ વર્ષથી ઓછી ઉંમરના કોઈને કામ પર રાખવાના નથી.

૫૫. કામ ઉપર જે માણસો રાખવાની જે તે વોર્ડના એસ.આઈ., એસ.એસ.આઈ., વર્ક અસિસ્ટન્ટ / મદદનીશ ઈજનેર / અધિક મદદનીશ ઈજનેર કે નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેરશ્રી મનાઈ કરે તે માણસોને કામ ઉપર રાખવાના નથી.
૫૬. જે કોન્ટ્રાક્ટરના ભાવ મંજૂર થાય તેઓએ ધોરણસર રીતે સ્ટેમ્પ ડ્યુટી એક્ટ મુજબ નિયમાનુસાર સ્ટેમ્પ પેપર ઉપર કરારનામું કરી આપવાનું રહેશે.
૫૭. એક વર્ષનો ડ્રેનેજ ફરિયાદ નિકાલ કોન્ટ્રાક્ટનો સમય પુરો થયા પછી આ કામે મંજૂર થયેલ ભાવથી જ વધુ ત્રણ માસ અથવા નવી એજન્સીની નિમણૂક ન થાય ત્યાં સુધી કોન્ટ્રાક્ટર આ કામ કરવા બંધાયેલ રહેશે. તેમ છતાં રાજકોટ મહાનગરપાલિકા તથા એજન્સીની પરસ્પર સંમતિથી આ કામની મૂળ શરતોએ અને આ કામે મંજૂર થયેલ મૂળ ભાવથી આ કામની મુદત વધુ ૧ વર્ષના સમય ગાળા માટે લંબાવી શકાશે. જે માટે કોઈ નવું અગ્રીમેન્ટ કરવાનું રહેશે નહીં.
૫૮. કોઈ પણ કારણોસર કોન્ટ્રાક્ટર ઈ-ટેન્ડરમાં દર્શાવેલ કામ કરવા અશક્તિમાન થશે કે કામ અધુરું છોડી દેશે અથવા કામ બંધ કરી દેશે તો તેવા સંજોગોમાં ઈ.એમ.ડી. - સીક્યુરીટી ડીપોઝીટ જપ્ત કરવામાં આવશે અને રાજકોટ મહાનગરપાલિકા એજન્સીને ત્રણ વર્ષ માટે બ્લેક લિસ્ટ / ડીબાર / ટર્મિનેટ કરવામાં આવશે અને એજન્સીના ખર્ચે અને જોખમે આ કામ પુરું કરાવશે અને આમ કરતાં ઈ-ટેન્ડરમાં જણાવેલ ભાવ કરતાં વધારે ખર્ચ થશે તો મહાનગરપાલિકા કોન્ટ્રાક્ટરની અર્નેસ્ટમની ડીપોઝીટ - સીક્યુરીટી ડીપોઝીટમાંથી કે સાઈટ ઉપર પડેલા માલ સામાનની હરાજી કરી ખર્ચ વસુલ કરી શકશે અને તેમ કરતાં કોન્ટ્રાક્ટરનો કોઈપણ વાંધો કે હક્ક રહેશે નહિં.
૫૯. જે કિસ્સામાં ડ્રેનેજ ઓનલ કોન્ટ્રાક્ટર કામ કરવામાં પહોંચી વળે તેમ ન લાગે અથવા કોન્ટ્રાક્ટર ઈરાદાપૂર્વક આ કામ કરવાનું ટાળે છે અથવા દુર્ભાગ્યવશ આકસ્મિક સંજોગમાં જે તે કોન્ટ્રાક્ટર જાતે કામગીરી સંભાળી ન શકે તેવી પરિસ્થિતિ ઉભી થાય તેવું વોર્ડના નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેરશ્રીની કે તેની ઉપરની કક્ષાના અધિકારીશ્રીને જણાશે, તો એજન્સીના ખર્ચે અને જોખમે વોર્ડના અન્ય ડ્રેનેજ ઓનલ કોન્ટ્રાક્ટરશ્રી પાસે મંજૂર થયેલ ભાવથી પેરેલલ કોન્ટ્રાક્ટર તરીકે કામ આપવામાં આવશે. પેરેલલ કોન્ટ્રાક્ટર તરીકે કામ આપવાની સત્તા વોર્ડના સીટી એન્જીનીયર કે તેની કક્ષાના

અધિકારીશ્રીને રહેશે. આવા કિસ્સામાં આ કામે કોન્ટ્રાક્ટર કામ ન કરે તો તે જ ભાવથી ઝોનલ ડ્રેનેજ કામના કોન્ટ્રાક્ટર કે અન્ય ફરિયાદ નિકાલ વિભાગના કામ ચાલુ હોય તે કોન્ટ્રાક્ટર પાસે કામ કરાવવામાં આવતું હશે તેવા કિસ્સા માં બીજા કોન્ટ્રાક્ટરને અલગ સીક્યોરીટી ડીપોઝીટ ભરવામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવશે. પરંતુ તે વોર્ડનો કરાર અલગથી કરવાનો રહેશે.

૬૦. આ કોન્ટ્રાક્ટ અંગે ન્યાયતંત્ર રાજકોટ શહેર રહેશે. તેમજ ઈ-ટેન્ડર ફી, અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ અને સીક્યોરીટી ડીપોઝીટ તરીકે રજૂ કરવાના થતા ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ, ફીક્સ ડીપોઝીટ (એફ.ડી.આર.) રાજકોટ શહેર લોકલ બ્રાન્ચ અને પેએબલ એટ રાજકોટ શહેરના જ હોવા જોઈશે.

૬૧. ૧% સેસ અને રજીસ્ટ્રેશન:

ગુજરાત સરકારશ્રીના શ્રમ અને રોજગાર વિભાગના જી.આર. નં.સી.ડબલ્યુ.એ/૨૦૦૪/૮૪૧/એમ-૩ તા.૩૦.૦૧.૦૬ ના ઠરાવ મુજબ શ્રમીકોના કલ્યાણ માટે બીલની કુલ રકમના ૧% (એક ટકા) લેખે સેસ રકમ રાજકોટ મહાનગરપાલિકા રનીંગ બીલમાંથી કપાત કરશે, તેમજ તેના માટે જરૂરી રજીસ્ટ્રેશન એજન્સીએ સ્વખર્ચે કરવાનું રહેશે.

૬૨. કોન્ટ્રાક્ટરે પોતાના કામદારોને પહેરવેશ (યુનીફોર્મ) આપવાનો રહેશે. કોન્ટ્રાક્ટરે પોતાના કર્મચારીઓને ઓળખ કાર્ડ પણ આપવાના રહેશે. ઓળખ કાર્ડ નહીં આપવામાં આવેલ હોય તેવા કિસ્સામાં રૂ.૧૦/પ્રતિ કર્મચારી દિઠ પ્રતિ દિન પેનલ્ટી વસુલ કરવામાં આવશે.

૬૩. દુર્ભાગ્યવશ આકસ્મિક સંજોગમાં જે તે કોન્ટ્રાક્ટર જાતે કામગીરી સંભાળી ન શકે તેવા સમયે કે જવાબદાર કોન્ટ્રાક્ટરનું અવસાન થાય, તેવા સમય કોન્ટ્રાક્ટરની બિનહયાતીમાં કરારની જવાબદારી સંભાળી શકે તેવા પુખ્ત - જવાબદાર વ્યક્તિની નોમીની તરીકે નીમણૂક કર્યાનો એકરાર - સોગંદનામું આ ઈ-ટેન્ડરના ડોક્યુમેન્ટ તરીકે રજૂ કરવાનો રહેશે. નોમીની સાથે રા.મ્યુ.કો. નાણાકીય વ્યવહારો કરી શકે તે માટે તેના બેન્ક ખાતાની વિગતો આ એકરાર - સોગંદનામામાં દર્શાવવાના રહેશે.

૬૪. પોલીસ કમિશ્નરશ્રીના જાહેરનામાની આ સાથે જોડેલ નકલ મુજબ મજૂરોની માહિતી વખતો વખત પોલીસ વિભાગને પૂરી પાડી તે અંગેની જાણ અત્રેની કચેરીને કરવાની રહેશે.
૬૫. છેલ્લો પ્રોફેશનલ ટેકસ ભર્યાની વિગતો રજૂ કરવી ફરજિયાત છે.
૬૬. કોન્ટ્રાક્ટરે ગુજરાત સરકારના શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગના ઠરાવ ક્રમાંક ઈ.એસ.ટી./૧૩૨૦૦૧/૩૫૮૪/આર નો તા.૧૬.૧૨.૨૦૧૬ ની અમલવારી કરવાની રહેશે.
૬૭. આ કામની એજન્સી દ્વારા દર મહિનાનું ફરિયાદ નિકાલ વિભાગ ખાતે રખાયેલ ટેલીફોનના બીલ નિયમિતપણે ભરપાઈ કરવાનું રહેશે.
૬૮. આકસ્મિક સંજોગોમાં સ્ટોર્મ વોટર ડ્રેનેજના મેનહોલની સફાઈ તથા લાઈનની સફાઈ વર્ક આસીસ્ટન્ટ / અધિક મદદનીશ ઈજનેર / નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેરની સુચના મુજબ કરાવી આપવાની રહેશે,
૬૯. સફાઈ મિત્ર સુરક્ષાના નિયમોનું ધ્યાન કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીએ રાખવાનું રહેશે
૭૦. સરકારશ્રીના પત્ર તેમજ ઈ-ટેન્ડરમાં જોડવામાં આવેલ રાજકોટ મહાનગરપાલિકાના પરિપત્ર ક્રમાંક:રા.મ.ન.પા./એડી./નં.૩૮૫ તા.૨૭/૦૨/૨૦૧૩ મુજબ જે કોન્ટ્રાક્ટ એજન્સી હેઠળ ૧૦ (દસ) કે તેથી વધુ કામદારો કામ કરતાં હોય તેવી તમામ એજન્સીઓએ એમ્પ્લોયઝ સ્ટેટ ઈન્સ્યોરન્સ રજીસ્ટ્રેશન એક્ટ હેઠળ ઈ.એસ.આઈ. નંબર મેળવી આનુસંગિક વિગતો અત્રેની કચેરીને રજૂ કરવી ફરજિયાત છે. કોન્ટ્રાક્ટ એજન્સીએ ઈ.એસ.આઈ. એક્ટ હેઠળના પ્રવર્તમાન નિયમોની અમલવારી કરવી ફરજિયાત છે.
૭૧. એજન્સીએ ફરજિયાત સાઈટ પર સાઈટ સુપરવાઈઝર અને ટેલીફોન ઓપરેટર તરીકે ઓછામાં ઓછુ ડીપ્લોમાં ઇન્જેર (સિવિલ) તરીકે લાયકાત ધરાવનાર વ્યક્તિને જ રાખવાના રહેશે. જેની વિગતો ટેન્ડર ભરતા સમયે રજૂ કરવાની રહેશે. કામગીરી દરમિયાન કોઈ કારણસર જો સાઈટ સુપરવાઈઝરે રાજીનામું એજન્સી દ્વારા માન્ય કરવામાં આવે તો તેને બદલે જે સુપરવાઈઝર કામગીરી સંભાળવાના હોય તેની વિગતો

અત્રેની કચેરીને લેખિતમાં ઓછામાં ઓછા દિન-૭ પહેલા કરવાની રહેશે. તેમ કરવામાં નિષ્ફળ ગયે પ્રતિદિન રૂ! ૧,૦૦૦/- ની પેનલ્ટી કરવામાં આવશે.

ભુગર્ભ ગટર યોજનાના મેનહોલ તથા પાઈપ લાઈનની સફાઈની કામગીરી માટે નીચે મુજબની સુચનાઓનો ચુસ્તપણે અમલ કરવાનો રહેશે.

ચોકઅપ ડ્રેનેજ લાઈનની સફાઈ માટે પ્રથમ સીવર કલીનીંગ રોડસ (સળીયા) નો ઉપયોગ કરવો. તથા જરૂર જણાયે જેટીંગ મશીન, ડી-સીલ્ટીંગ રીક્ષા વિગેરે મશીનનો ઉપયોગ કરવો. તથા આ રીતે કલીનીંગ કરવા છતાં પણ ચોકઅપ ડ્રેનેજ લાઈનમાં ફ્લો ચાલુ ન થાય તો આ અંગે લગત વોર્ડના ટેકનીકલ સ્ટાફને તુરત જ જાણ કરવી. જેથી આવી ફરિયાદ નિકાલ માટે ચોકકસ સ્થળે ડ્રેનેજ લાઈન ખોલી રીપેરીંગ કામગીરી હાથ ધરી શકાય.

ફરિયાદ નિકાલ અન્વયે મેનહોલની સફાઈ / ડી-સીલ્ટીંગની કામગીરી માટે માણસને મેનહોલમાં સીધા ઉતારવા નહીં. મેનહોલની સફાઈ / ડી-સીલ્ટીંગની કામગીરી માટે માણસને મેનહોલમાં ઉતારવાને બદલે ડ્રેનેજ કલીનીંગ રોડસ તથા મેન્યુઅલ હેન્ડ ઓપરેટર ગ્રેબ બકેટ / નાની - મોટી પાવડી વિગેરેનો ઉપયોગ કરવો. તથા ડ્રેનેજ સફાઈની કામગીરી માટે અત્રે આપેલ તમામ સુચનાઓ / શરતોનું તથા આ ટેન્ડરમા સામેલ રાખેલ અન્ય હુકમો. પરિપત્રો, નોંધ વિગેરેનું પાલન કરવાનું રહેશે.

ઉપરોક્ત શરતો અને સમજૂતીઓ મે વાંચેલ છે, સમજેલ છે. અને મને કબુલ મંજૂર છે અને જે મુજબ કામગીરી કરવા હું / અમો સંમત છીએ. જે બદલ મેં / અમોએ મારી / અમારી દરેક પાના ઉપર સહી સિક્કા કરી આપેલ છે.

સ્થળ:

તારીખ:

કોન્ટ્રાક્ટરની સહી તથા સીકકા

મદદનીશ ઈજનેર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

સીટી એન્જીનીયર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

- ડ્રેનેજ ફરીયાદ નિકાલ માટેનો “એસ.ઓ.પી.” -

- ડ્રેનેજ ઉભરાવા અંગેની ફરીયાદ આવ્યેથી સફાઈ કામદાર તથા સુપરવાઇઝરે ફરીયાદનાં સ્થળે પહોંચવાનું રહે છે.
- જે સ્થળે કામગીરી કરવાની છે તે કામનાં સ્થળની ફરતે બેરીકેટીંગ રાખી ચેતવણી અંગેનું બોર્ડ (સાઇઝ ૦.૬૦ મીટર X ૦.૬૦ મીટર) અચૂક રાખવાનું રહે છે.
- મેનહોલનું ઢાંકણ ખોલ્યા બાદ ૧૦-મીનીટનાં સમયગાળા સુધી મેનહોલ ખુલ્લો રાખવાનો રહેશે. જેથી જો મેનહોલમાં ગેસ ભરાયેલ હોય, તો તે હવામાં ડીજોલ્વ થઇ જાય.
- ગેસ ડીટેક્ટર મારફત મેનહોલમાં ગેસની હાજરી છે કે નહિં ? તે અચૂક ચેક કરવાનું રહે.
- ડ્રેનેજ ફરીયાદ નિકાલ કરતા સફાઈ કામદારે ઓળખ માટેનું આઇકાર્ડ અવશ્ય પહેરવાનું રહેશે તથા અકસ્માત ન બને તે માટે મેનહોલનાં સફાઈ કામદારે એપ્રોન, ગમબુટ, સેફ્ટી હેલ્મેટ તથા હેન્ડ ગ્લોઝ પહેરી સળીયા મારફત મેનહોલનાં પાઇપમાં ચોકઅપ થયેલ કચરાની સફાઈ કરવાની રહેશે.
- જો ચોકઅપ થયેલ પાઇપ લાઇનનો નિકાલ થયે ફરીયાદ સોલ્વ થયા અંગેની ફરીયાદને નિકાલ થયા અંગેની કેટેગરીમાં તાત્કાલીક મુકવાની રહે છે. તથા ફરીયાદ નિકાલ થયાનું સ્ટેટસ અપડેટ કરવાનું રહેશે. અન્યથા જો લાઇન નિકાલ ન થાય અને લાઇનમાં મીસીંગ જણાય તો જેટીંગ મીશન અથવા ઓપન કટ કરી મીસીંગનો નિકાલ કરવાનો રહેશે.
- જેટીંગ મશીન આવ્યેથી જેટીંગ મશીનનાં અનુભવી જાણકાર કામદાર મારફત મેનહોલમાં જેટીંગ નોઝલ દ્વારા પાઇપ લાઇનનાં સેક્શન સફાઈ કરવાની રહે છે. આ સાથે કોન્ટ્રાક્ટરનાં સુપરવાઇઝરશ્રીએ અચૂક હાજર રહેવાનું રહેશે.
- જેટીંગ મશીન જ્યાં ઉભુ રહે તેનું જેટીંગ મશીનની આગળનો અથવા જેટીંગ મશીનની પાછળનો મેનહોલ ખોલવાનો રહે છે. આ મેનહોલ પાસે પણ ચેતવણી બોર્ડ (સાઇઝ ૦.૬૦ મીટર X ૦.૬૦ મીટર) તથા બેરીકેટીંગ કરવાનું રહેશે. વિશેષમાં, જેટીંગ મશીન કામ કરે તે સમયગાળા દરમ્યાન એક વધારાના મજુર દ્વારા અકસ્માત ન થાય તે હેતુસર ટ્રાફિક નિયમન કરાવવાનું રહેશે.
- કોન્ટ્રાક્ટરનાં સુપરવાઇઝરશ્રી તથા જેટીંગ મશીનનાં ઓપરેટીંગ સ્ટાફે કોઇ અકસ્માત ન બને તેની ખાસ તકેદારી રાખવાની રહેશે.
- ફરીયાદનો નિકાલ થયા બાદ રાખવામાં આવેલ સુચના બોર્ડ તેમજ બેરીકેટીંગનાં સાધનો દૂર કરી રસ્તો વાહન વ્યવહાર માટે પુર્વવત કરવાનો રહેશે.

- ફરીયાદનો નિકાલ થયા બાદ, ફરીયાદી પાસેથી “ઓ.ટી.પી.” મેળવી ઓન-લાઇન કોલ સેન્ટર મારફત ફરીયાદનો નિકાલ કરવાનો રહેશે.
- દર ૩ (ત્રણ) મહિને ડ્રેનેજ સફાઈ માટેનાં યાંત્રિક સાધનોનાં વૈજ્ઞાનિક ઢબે ઉપયોગ કરવા બાબતે સમજ આપવા માટેનાં તાલીમ કાર્યક્રમો બેડીનાકા, ડ્રેનેજ પંખીંગ સ્ટેશન ખાતે યોજાય છે. તેમાં સુપરવાઇઝર તથા કામ કરતાં મજૂરોએ આ તાલીમ અવશ્ય મેળવવાની રહેશે.

મદદનીશ ઈજનેર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

સીટી એન્જીનીયર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

કોન્ટ્રાક્ટરની સહી તથા સિક્કો:

-:: સૂચનાઓ ::-

૧. ટેન્ડરની તમામ શરતો અને બોલીઓ વાંચીને કોન્ટ્રાક્ટરે દરેક પાના પર ટુંકી સહીઓ કરી આપવાની છે.
૨. જે કોન્ટ્રાક્ટરના ભાવ મંજૂર થશે તેને ભાવ મંજૂર થવાના ખબર મળ્યેથી નક્કી થયેલ ભાવની થતી કિમતના ૫%ની રકમ સિક્યોરીટી ડીપોઝીટ તરીકે રાજકોટ મહાનગરપાલિકાની ટ્રેઝરીમાં દિવસ-૮ માં ભરી નિયમાનુસારના સ્ટેમ્પ પેપર ઉપર કરારનામું કરી આપવાનું રહેશે.
૩. વર્કમેન કોમ્પેન્સેશન એક્ટ હેઠળ ઇન્સ્યુરન્સની, ડબલ્યુ.સી. ની પોલીસી લેવાની રહેશે.
૪. સરકારશ્રીના લેબર એક્ટ મુજબ લેબર લાયસન્સ લેવાનું રહેશે અને તેના પ્રવર્તમાન કાયદાઓનું પાલન કરવાનું રહેશે તેમજ આ કાયદામાં સરકારશ્રી તરફથી વખતો વખત જે કોઈ ફેરફાર થાય તેનો અમલ કરવાનો રહેશે.
૫. સરકારશ્રીના પ્રવર્તમાન નિયમો અનુસાર ઈ.પી.એફ. નંબર લેવાનો રહેશે તથા આ કાયદામાં વખતો વખત જે કંઈ ફેરફાર થાય તેનો અમલ કરવાનો રહેશે.
૬. સર્વિસ ટેક્ષના કાયદા અનુસાર સર્વિસ ટેક્ષ ભરવાની જવાબદારી જે તે કોન્ટ્રાક્ટરની રહેશે.
૭. કચેરી તરફથી સૂચવવામાં આવતા કામે લગતા જરૂરી ટેસ્ટ રીપોર્ટ કોન્ટ્રાક્ટરે પોતાના ખર્ચે કરાવી આપવાના રહેશે.
૮. ગુજરાત સરકારશ્રીના શ્રમ અને રોજગાર વિભાગના જી.આર.નં.સી.ડબલ્યુ.એ./૨૦૦૪/૮૪૧/એમ-૩ તા.૩૦/૧/૦૬ ના ઠરાવ મુજબ શ્રમિકોના કલ્યાણ માટે બીલની કુલ રકમના ૧% (એક ટકા) લેખે સેસની રકમ રાજકોટ મહાનગરપાલિકા રનીંગ બિલમાંથી કપાત કરશે તેમજ તેના માટે જરૂરી રજીસ્ટ્રેશન એજન્સીએ સ્વ-ખર્ચે કરવાનું રહેશે.
૯. ભારત / ગુજરાત સરકારશ્રી ના વખતો-વખત ના કાયદાઓ-નિયમોમાં થતા ફેરફાર કોન્ટ્રાક્ટરને બંધનકરતા રહેશે.

૧૦. પોલીસ કમિશ્નરશ્રી, રાજકોટ દ્વારા વખતો-વખત બહાર પાડવામાં આવતાં જાહેરનામાનો કોન્ટ્રાક્ટરે ચુસ્તપણે અમલ કરવાનો રહેશે.

અધિક મદદનીશ ઈજનેર
ડ્રેનેજ શાખા

નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેર
ડ્રેનેજ શાખા

સીટી એન્જીનીયર
ડ્રેનેજ શાખા

કોન્ટ્રાક્ટરની સહી તથા સિક્કો:

રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

ટેન્ડર નં.રામન/ફ્રેનેજ(સે.ઝો.)/૨૪-૨૫/૬૩

બી - પ્રાઈઝ બીડ

કામનું નામ

વોર્ડ નં.૨ માં પ્રાઇવેટાઇઝેશનથી ભૂગર્ભ ગટરોની ફરિયાદોનો નિકાલ કરવાનું કામ

અંદાજીત રકમ: રૂ.૧૪,૯૩,૦૦૦/-	અર્નેસ્ટ મની ડીપોઝીટ: રૂ.૧૪,૯૩૦/-
ટેન્ડર ફી : રૂ.૧,૧૨૫/-	કામનો સમયગાળો : ૧ વર્ષ

૧.	ઓનલાઇન ઈ-ટેન્ડર ડાઉનલોડ અને સબમિશન કરવાની તારીખ	તા.૦૩.૦૩.૨૦૨૫ થી ૨૧.૦૩.૨૦૨૫ ના ૧૮.૦૦ કલાક સુધી
૨.	પ્રિ-બિડ મીટીંગ (સીટી એન્જીનીયરની ચેમ્બરમાં)	તા.૧૩.૦૩.૨૦૨૫ ના ૧૬.૦૦ કલાકે
૩.	કામકાજના સમય દરમિયાન કચેરીમાં ઈ-ટેન્ડર ફી., ઈ.એમ.ડી. તથા અન્ય જરૂરી ડોક્યુમેંટ્સ રજૂ કરવાની છેલ્લી તારીખ	તા.૨૮.૦૩.૨૦૨૫ ના ૧૮.૦૦ કલાક સુધી (ફક્ત સ્પીડ પોસ્ટ / રજી. પોસ્ટથી સ્વીકારવામાં આવશે)
૪.	ઓનલાઇન ટેકનીકલ બિડ ખોલવાની તારીખ	તા.૨૯.૦૩.૨૫ ના સવારના ૧૧.૦૦ કલાક બાદ
૫.	ઓનલાઇન ભાવ ખોલવાની તારીખ (ફક્ત ક્વોલીફાઇડ બિડરની જ પ્રાઇસ બિડ જણાવેલ તારીખે ખોલવામાં આવશે)	તા.૦૧.૦૪.૨૫ ના સવારે ૧૧.૦૦ કલાક (જો શક્ય હશે તો)
૬.	બીડ વેલીડીટી	૧૨૦ દિવસ

સીટી એન્જીનીયર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા (મધ્ય ઝોન)
ડૉ. આંબેડકર ભવન,
ઢેબરભાઈ રોડ, રાજકોટ - ૩૬૦૦૦૧

રાજકોટ મહાનગરપાલિકા
ડ્રેનેજ વિભાગ
ડ્રેનેજ ફરિયાદ નિકાલ વિભાગ

કામનું નામ: વોર્ડ નં.૨ માં પ્રાઇવેટાઇઝેશનથી ભૂગર્ભ ગટરોની ફરિયાદોનો નિકાલ કરવાનું કામ

અંદાજિત રકમ: રૂ.૧૪,૯૩,૦૦૦/-

ક્રમ	મેનપાવર અને મશીનરીની વિગતો	વોર્ડ નં.૨ માં ભૂગર્ભ ગટર ઓવર ફ્લોઈંગ / ચોકઅપ અંગેની ફરિયાદો પ્રાઇવેટાઇઝેશનથી ટેન્ડરમાં દર્શાવ્યા મુજબ જરૂરી મેનપાવર અને સાધનોથી ફરિયાદ નિકાલ કરવા કરવાનું કામ
૧	ઓછામાં ઓછા ૫ મજૂર પ્રતિ દિન તથા ફરીયાદોને અનુલક્ષીને જરૂર જણાયે વધારાના મજૂર મૂકવાના રહેશે.	એજન્સીએ ફરિયાદ નિકાલ કરવા દિન-પ્રતિ-દિન આવતી ફરિયાદોને ધ્યાનેમાં રાખીને જરૂરી સંખ્યામાં મજૂરો પૂરા પાડવાના રહેશે પરંતુ એજન્સીએ આ ફરિયાદ નિકાલ વિભાગમાં દરરોજ ઓછામાં ઓછા ૪ મજૂરો મુકવાના રહેશે. તેમજ ચોમાસા ના ૪ માસ દરમિયાન તથા અન્ય સમયે જરૂરીયાત મુજબ વધારાના મજૂર પણ સમય મર્યાદામાં ફરિયાદ નિકાલ કરવા માટે રાખવાના રહેશે જેનું કોઈ વધારાનું ચુકવણું અલગથી કરવામાં આવશે નહિ.
૨	સુપરવાઈઝર ૧ (એક) વ્યક્તિ (એન્જીનીયર) દરરોજ + ઓપરેટર ૧ (એક) વ્યક્તિ (એમ કુલ બે વ્યક્તિ)	દરરોજ ૧ (એક) વ્યક્તિ ટેલીફોન ઓપરેટર તરીકે મુકવાનો રહેશે. ટેલીફોન ઓપરેટરએ કમ્પ્લેઇન બુકમાં ફરિયાદ રજીસ્ટર કરવાની તથા આવો ડેટા રજીસ્ટર બનાવી સાચવવાનો રહેશે તથા ફરીયાદોનો સમરી રીપોર્ટ કોલ સેન્ટર એસ.એમ.એસ. રીસીવ / સોલ્વ કરવા વિગેરે તથા અન્ય સૂચના અનુસાર કામગીરી બજાવવાની રહેશે. ૧ (એક) વ્યક્તિ સુપરવાઈઝર તરીકે રાખવાનો રહેશે.

3	જેટીંગ મશીન અને ઓટો રીક્ષાની મદદ દ્વારા ફરિયાદ નિકાલ ૧ (એક) વ્યક્તિ	આ વ્યવસ્થા માટે (અ) ૨૦ કલાક પ્રતિ માસ અથવા (બ) ખરેખર વપરાશના કલાક પ્રતિ માસ આ બે પૈકી જે વધુ હોય તે ઉપયોગ માટે પ્રતિ કલાકના રૂ.૯૭૫/- (ઓન % ના કિસ્સામાં + ઓન %) લેખેની રકમ દરેક માસિક બિલમાથી કપાત કરવામાં આવશે. તથા આ કામગીરી માટે વધારાનો એક મજૂર અલગ થી આપવાનો રહેશે.
---	---	--

નોંધ:

છેલ્લા ૧૨ માસ દરમિયાન વોર્ડના આ ફરિયાદ નિકાલ સેન્ટરમાં કુલ આશરે સંખ્યા ૨૫.૦૦ પ્રતિ દિન હતી. છેલ્લા બાર માસ (જાન્યુઆરી-૨૦૨૪ થી ડીસેમ્બર-૨૦૨૪) દરમિયાન, માસિક વાર આવેલ ફરિયાદની વિગતો આ સાથે દર્શાવેલ છે. સાઈટ કન્ડીશન, હવામાન અને અન્ય કારણોસર ફરિયાદની સંખ્યામાં વધ-ઘટ થવાની સંભાવના છે. એજન્સીએ વિસ્તાર અને ફરિયાદ સેન્ટરની મુલાકાત લેવાની રહેશે. ટેન્ડરમાં દર્શાવાતા માણસો ઈન્ડીકેટીવ છે અને ઓછામાં ઓછા તેટલા રાખવાના છે. આમ, ફરીયાદની સંખ્યા વધુ રહેતી હોય કે ગંભીર પ્રકારની ફરીયાદો રહેતી હોય, તો વધુ માણસોની વ્યવસ્થા ગોઠવીને પણ ફરીયાદો નિયત સમયમર્યાદામાં સોલ્વ કરવાની જ રહે છે તેમજ જે તે વોર્ડમાં ફરિયાદોના પ્રમાણને ધ્યાને રાખી નિયત સમય મર્યાદામાં તેના નિકાલ માટે નાયબ કાર્યપાલક એન્જીનીયરની સૂચના મુજબ જે તે વોર્ડમાં મજૂરો હાજર રાખવાના રહેશે. વોર્ડના વિસ્તાર માટે જરૂર મુજબ સ્થાનીકે દર્શાવવામાં આવેલ તમામ જગ્યાએ વધારાનો માણસ રાખી વારંવાર જે તે મેનફોલ તથા હાઉસ કનેક્શન ચેમ્બર છલકાય નહીં તે સુનિશ્ચિત કરવાનું રહેશે તેથી આ બાબતોનું ધ્યાન રાખી કોન્ટ્રાક્ટરશ્રીએ જરૂરી ગણતરીઓ કરી ટેન્ડર ભરવું. ટેન્ડરમાં દર્શાવેલ અંદાજીત વાર્ષિક ખર્ચના આધારે એજન્સીએ પોતાના ભાવ એક વર્ષ માટે આપવાના રહેશે. કોઈ પણ સંજોગોમાં કોઈ પણ પ્રકારનો ભાવ વધારો કે ભરેલ ભાવથી વધુ રકમ આપવામાં આવશે નહીં. અંદાજીત વાર્ષિક રકમ પર ભરવામાં આવેલ ભાવ આખરી અને સ્થિર ગણાશે.

ઉપરોક્ત તમામ સૂચનાઓ અને વિગતો વાંચી / વિચારીને કામગીરી કરવા બંધાઈએ છીએ.

કોન્ટ્રાક્ટરની સહી તથા સીકકો

રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

ડ્રેનેજ વિભાગ

:: છેલ્લા એક વર્ષ દરમિયાન આવેલ માસિક ફરિયાદોની વિગત ::

તા. ૦૧/૦૧/૨૦૨૪ થી ૩૧/૧૨/૨૦૨૪ સુધી

ક્રમ નં.	માસ	દિવસ	આવેલ કુલ ફરિયાદ	જેટીંગ કપાત
૧	જાન્યુઆરી - ૨૦૨૪	૩૧	૭૦૦	૨૦
૨	ફેબ્રુઆરી - ૨૦૨૪	૨૯	૬૬૫	૨૦
૩	માર્ચ - ૨૦૨૪	૩૧	૮૨૦	૨૦
૪	એપ્રિલ - ૨૦૨૪	૩૦	૭૩૦	૨૦
૫	મે - ૨૦૨૪	૩૧	૭૭૦	૨૦
૬	જુન - ૨૦૨૪	૩૦	૮૦૦	૨૦
૭	જુલાઈ - ૨૦૨૪	૩૧	૭૯૮	૨૦
૮	ઓગસ્ટ - ૨૦૨૪	૩૧	૮૮૮	૨૦
૯	સપ્ટેમ્બર - ૨૦૨૪	૩૦	૮૯૫	૨૦
૧૦	ઓક્ટોબર - ૨૦૨૪	૩૧	૬૪૦	૨૦
૧૧	નવેમ્બર - ૨૦૨૪	૩૦	૬૦૦	૨૦
૧૨	ડીસેમ્બર - ૨૦૨૪	૩૧	૭૦૦	૨૦
	કુલ ...	૩૬૬	૯૦૦૬	૨૪૦
	સરેરાશ માસિક...		૭૫૧.૦૦	૨૦.૦૦
	સરેરાશ દૈનિક...		૨૪.૬૭ (૨૫ આશરે)	

અધિક મદદનીશ ઈજનેર
ડ્રેનેજ શાખાનાયબ કાર્યપાલક ઈજનેર
ડ્રેનેજ શાખાસીટી એન્જીનીયર
ડ્રેનેજ શાખા

કોન્ટ્રાક્ટરની સહી તથા સિક્કો

રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

ફ્રેન્જ વિભાગ

કામનું નામ: વોર્ડ નં.૨ માં પ્રાઇવેટાઇઝેશનથી ભૂગર્ભ ગટરોની ફરિયાદોનો નિકાલ કરવાનું

કામ

ક્રમ	જથ્થો	કામ ની વિગત	ભાવ	દર	કુલ રકમ
૧	૧૮૨૫.૦૦	ફરિયાદ નિકાલ માટે મજૂરો રાખવાનું કામ બિન કુશળ	૪૮૭.૦૦	દિવસ	૮૮૮૭૭૫.૦૦
૨	૧૨.૦૦	એંજીનીયરની સુપરવિઝન માટે સંખ્યા ૧	૨૬૦૦૦.૦૦	માસ	૩૧૨૦૦૦.૦૦
૩	૧૨.૦૦	ફરિયાદ નિકાલ માટે જરૂરી સાધન સામગ્રી જેવી કે સળિયા પાવડા તગારા વિગેરેનો ખર્ચ	૨૦૦૦.૦૦	માસ	૨૪૦૦૦.૦૦
૪	૨૪૦.૦૦	જેટીંગ મશીન ભાડું પ્રતિ માસ ૨૦ કલાક મુજબ અંદાજીત	૯૭૫.૦૦	કલાક	૨૩૪૦૦૦.૦૦
૫	૧૨.૦૦	સુપરવાઈઝરો એક બીજા સાથે સંપર્ક માં રહેવા માટે મોબાઈલ ટેલીફોન નો ખર્ચ ૭ માસ	૭૦૦.૦૦	માસ	૮૪૦૦.૦૦
૬	૧૨.૦૦	ફરિયાદો અન્વયે વોર્ડ માં એક બીજા સ્થળે જવા આવવા માટે સાઇકલનો ઉપયોગ	૧૪૦૦.૦૦	માસ	૧૬૮૦૦.૦૦
૭	૧૨.૦૦	મજૂરોના બીલ તથા દવાખાનાના ખર્ચ માટે તથા અન્ય આકસ્મિક ખર્ચ પેટે	૭૦૦.૦૦	માસ	૮૪૦૦.૦૦
				કુલ	૧૪૮૨૩૭૫.૦૦
				Say	૧૪૮૩૦૦૦.૦૦

મદદનીશ એન્જી.
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

નાયબ કાર્યપાલક ઈજનેર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

સીટી એન્જીનીયર
રાજકોટ મહાનગરપાલિકા

સઘળું કામ ફરમાવવામાં આવે તે પ્રમાણે શરતો અને સમજૂતી મુજબ કરવાનું છે.
ઉપરોક્ત પરિશિષ્ટમાં નિર્દેશ કરેલ આઈટમો પર (ભાવ ઓનલાઈન ભરવાના છે) %
ઊંચા/નીચા ભાવે કામ કરવા અમો બાંહેધરી આપીએ છીએ.

કોન્ટ્રાક્ટરની સહી તથા સિક્કો

- ડ્રેનેજ ફરીયાદ નિકાલ માટેનો "એસ.ઓ.પી."-

- ડ્રેનેજ ઉભરાવા અંગેની ફરીયાદ આવ્યેથી સફાઇ કામદાર તથા સુપરવાઇઝરે ફરીયાદનાં સ્થળે પહોંચવાનું રહે છે.
- જે સ્થળે કામગીરી કરવાની છે તે કામનાં સ્થળની ફરતે બેરીકેટીંગ રાખી ચેતવણી અંગેનું બોર્ડ (સાઇઝ ૦.૬૦ મીટર X ૦.૬૦ મીટર) અચૂક રાખવાનું રહે છે.
- મેનહોલનું ઢાંકણ ખોલ્યા બાદ ૧૦-મીનીટનાં સમયગાળા સુધી મેનહોલ ખુલ્લો રાખવાનો રહેશે. જેથી જો મેનહોલમાં ગેસ ભરાયેલ હોય, તો તે હવામાં ડીજોલ્વ થઇ જાય.
- ગેસ ડીટેક્ટર મારફત મેનહોલમાં ગેસની હાજરી છે કે નહિં ? તે અચૂક ચેક કરવાનું રહે.
- ડ્રેનેજ ફરીયાદ નિકાલ કરતા સફાઇ કામદારે ઓળખ માટેનું આઇકાર્ડ અવશ્ય પહેરવાનું રહેશે તથા અકસ્માત ન બને તે માટે મેનહોલનાં સફાઇ કામદારે એપ્રોન, ગમબુટ, સેફ્ટી હેલ્મેટ તથા હેન્ડ ગ્લોઝ પહેરી સળીયા મારફત મેનહોલનાં પાઇપમાં ચોકઅપ થયેલ કચરાની સફાઇ કરવાની રહેશે.
- જો ચોકઅપ થયેલ પાઇપ લાઇનનો નિકાલ થયે ફરીયાદ સોલ્વ થયા અંગેની ફરીયાદને નિકાલ થયા અંગેની કેટેગરીમાં તાત્કાલીક મુકવાની રહે છે. તથા ફરીયાદ નિકાલ થયાનું સ્ટેટસ અપડેટ કરવાનું રહેશે. અન્યથા જો લાઇન નિકાલ ન થાય અને લાઇનમાં મીસીંગ જણાય તો જેટીંગ મીશન અથવા ઓપન કટ કરી મીસીંગનો નિકાલ કરવાનો રહેશે.
- જેટીંગ મશીન આવ્યેથી જેટીંગ મશીનનાં અનુભવી જાણકાર કામદાર મારફત મેનહોલમાં જેટીંગ નોઝલ દ્વારા પાઇપ લાઇનનાં સેક્શન સફાઇ કરવાની રહે છે. આ સાથે કોન્ટ્રાક્ટરનાં સુપરવાઇઝરશ્રીએ અચૂક હાજર રહેવાનું રહેશે.
- જેટીંગ મશીન જ્યાં ઉભુ રહે તેનું જેટીંગ મશીનની આગળનો અથવા જેટીંગ મશીનની પાછળનો મેનહોલ ખોલવાનો રહે છે. આ મેનહોલ પાસે પણ ચેતવણી બોર્ડ (સાઇઝ ૦.૬૦ મીટર X ૦.૬૦ મીટર) તથા બેરીકેટીંગ કરવાનું રહેશે. વિશેષમાં, જેટીંગ મશીન કામ કરે તે સમયગાળા દરમ્યાન એક વધારાના મજુર દ્વારા અકસ્માત ન થાય તે હેતુસર ટ્રાફિક નિયમન કરાવવાનું રહેશે.
- કોન્ટ્રાક્ટરનાં સુપરવાઇઝરશ્રી તથા જેટીંગ મશીનનાં ઓપરેટીંગ સ્ટાફે કોઇ અકસ્માત ન બને તેની ખાસ તકેદારી રાખવાની રહેશે.

પે..// ૨ //

- ફરીયાદનો નિકાલ થયા બાદ રાખવામાં આવેલ સુચના બોર્ડ તેમજ બેરીકેટીંગનાં સાધનો દૂર કરી રસ્તો વાહન વ્યવહાર માટે પુર્વવત્ત કરવાનો રહેશે.
- ફરીયાદનો નિકાલ થયા બાદ, ફરીયાદી પાસેથી “ઓ.ટી.પી.” મેળવી ઓન-લાઇન કોલ સેન્ટર મારફત ફરીયાદનો નિકાલ કરવાનો રહેશે.
- દર ૩ (ત્રણ) મહિને ડ્રેનેજ સફાઇ માટેનાં યાંત્રિક સાધનોનાં વૈજ્ઞાનિક ઢબે ઉપયોગ કરવા બાબતે સમજ આપવા માટેનાં તાલીમ કાર્યક્રમો બેડીનાકા, ડ્રેનેજ પંખીંગ સ્ટેશન ખાતે યોજાય છે. તેમાં સુપરવાઇઝર તથા કામ કરતાં મજૂરોએ આ તાલીમ અવશ્ય મેળવવાની રહેશે.

2.3 SEWER CLEANING

To operate and maintain a sewer collection system to function as intended, the maintenance engineer should try to strive towards the following objectives:

- Minimize the number of blockages per unit length of sewer, and
- Minimize the number of odour complaints.

For this purpose, sewer-cleaning using hydraulic or mechanical cleaning methods needs to be done on a scheduled basis to remove accumulated debris in the pipe such as sand, silt, grease, roots and rocks. If debris is allowed to accumulate, it reduces the capacity of the pipe and blockage can eventually occur resulting in overflows from the system onto streets, yards and into surface waters. Roots and corrosion also can cause physical damage to sewers.

2.3.1 Cleaning Equipment and Procedures

Sewer cleaning works require usual implements like pick axes, manhole guards, tripod stands, danger flags, lanterns, batteries, safety lamps, lead acetate paper, silt drums, ropes, iron hooks, hand carts, plunger rods, observation rods, shovels etc.

In addition, sewer cleaning work calls for the following special equipment and devices like a portable pump-set running on either diesel or petrol engine, rope and cloth balls, sectional sewer rods, a sewer cleaning bucket machine, a dredger, a rodding machine with flexible sewer rods and cleaning tool attachments such as augers, corkscrews, hedgehogs and sand cups, scraper, and hydraulically propelled devices such as flush hags, sewer balls, wooden bail and sewer scooters, sewer jetting machine, gully emptiers and pneumatic plugs. The krait type of flexible rods in a portable reel is useful in attending to house sewers.

2.3.1.1 Manila Rope and Cloth Ball

The most common way of cleaning small diameter sewers up to 300mm diameter is by the use of a manila rope and cloth ball. Flexible bamboo strips tied together are inserted in the sewer line by a person on top. If necessary, another person inside the manhole with full safety gears, precautionary measures and safety equipments help in pushing the rod through the sewer line. When the front end of the bamboo strip reaches the next manhole, a thick manila rope, with cloth ball at one end, is tied to the rear end of the bamboo splits. The bamboo splits are then pulled by another person in the downstream manhole and pushed through the sewer line. As the rope is pulled, the ball sweeps the sewer line and the accumulated grit is carried to the next manhole where it is removed out by means of buckets. This operation is repeated between the next manholes until the stretch of sewer line is cleaned. This action requires a careful supervision.

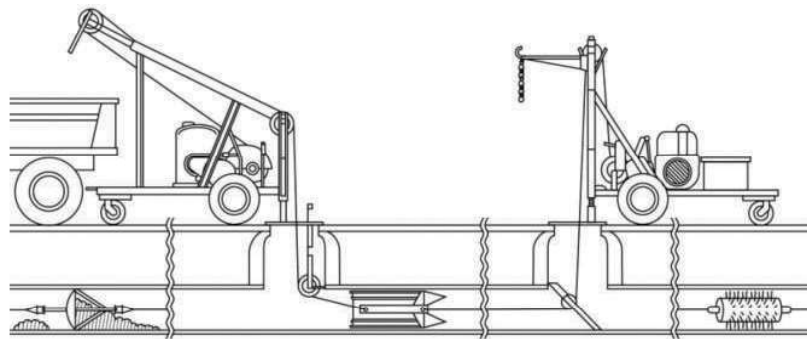
2.3.1.2 Sectional Sewer Rods

These rods are used for cleaning small sewers. The sewer rods may be of bamboo or teak wood or light metal usually about one meter long at the end of which is a coupling, which remains intact in the sewer but can be easily disjointed in the manhole. Sections of the rods are pushed down the sewer.

The front or the advancing end of the sewer rod is generally fitted with a brush, a rubber ring for cleaning or a cutting edge to cut and dislodge the obstructions. These rods are also useful to locate the obstruction from either manhole in case a particular portion of the sewer has to be exposed for attending to the problem.

2.3.1.3 Sewer Cleaning Bucket Machine

The bucket machine consists of two powered winches with cables in between. For cleaning a section of sewer; the winches are centred over two adjacent manholes. To get the cable from one winch to the other, it is necessary to thread the cable through the sewer line by means of sewer rods or flexible split-bamboo rods. The cable from the drum of each winch is fastened to the barrel on each end of an expansion sewer bucket fitted with closing device, so that the bucket can be pulled in either direction by the machine on the appropriate end. The bucket is pulled into the loosened material in the sewer until the operator feels that it is loaded with debris. The winch is then thrown out of gear and the opposing winch is put into action. When the reverse pull starts, the bucket automatically closes and the dirt is deposited in a truck or a trailer. This operation is repeated until the sewer is cleared. Various bucket sizes are available for sewers of 150 mm to 900 mm in size. The machine is also used along with other scraping instruments for loosening sludge banks of detritus or cutting roots and dislodging obstructions as in Figure 2.26.

Source: EPA, 2003

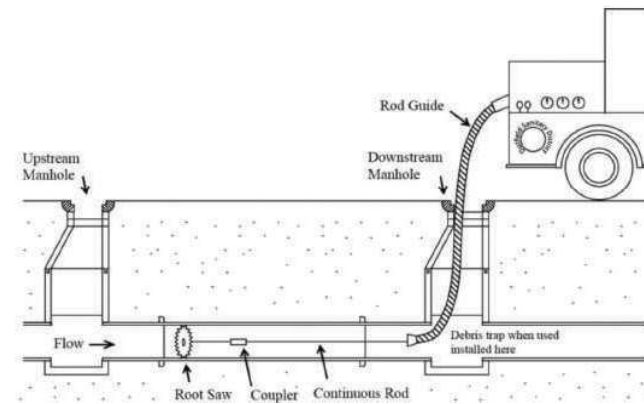
Figure 2.26 Power bucket machine setup

2.3.1.4 Dredger (Clam-shell)

It consists of a grab bucket on a wire rope, which is lowered into the manhole in the open condition with the help of a crane and pulley. On reaching the bottom of the manhole, the segments are closed, and the accumulated silt is picked up. The bucket is then raised above ground level where the bucket opens and the silt is automatically dropped into a truck or a trailer. The bucket can be closed by wire ropes or by a pneumatically operated cylinder. The disadvantage in this system is that it cannot clean the corners of the catch pits of manholes. Sometimes the deposits at the corners may become so hard that the same may be required to be chiselled out.

2.3.1.5 Rodding Machine with Flexible Sewer Rods

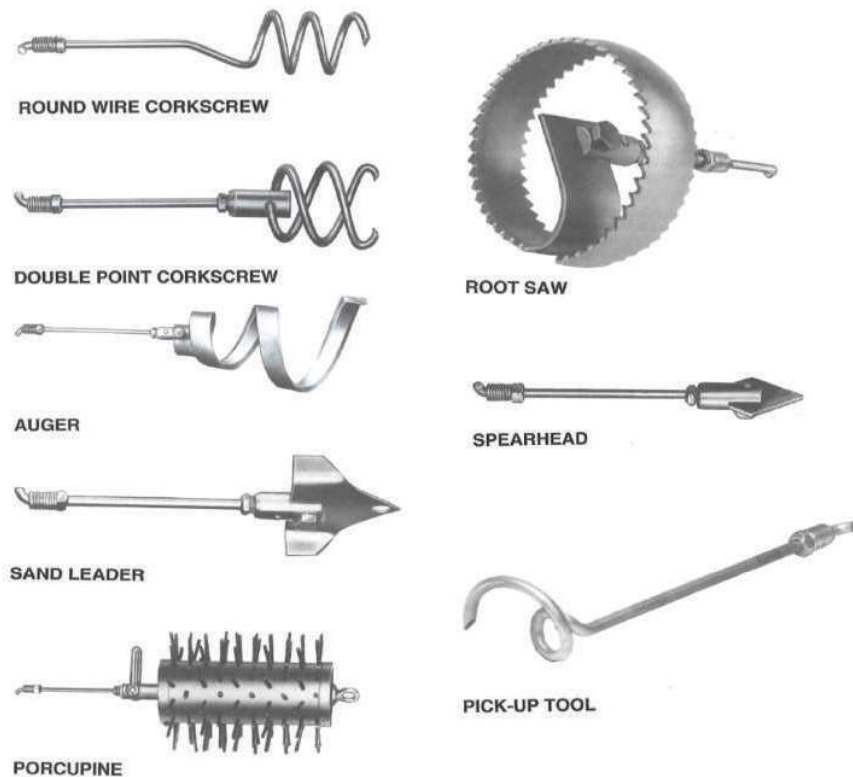
This consists of a machine, which rotates a flexible rod to which is attached a cleaning tool such as auger, corkscrew or hedgehog and sand cups (Figure 2.27 overleaf).

Source: EPA, 2003

Figure 2.27 Power rodding operation

The flexible rod consists of a series of steel rods with screw couplings. It is guided through the manhole by a bent pipe. The machine propels the rod with the tool attached to one end, the other end being fixed to the machine. The rotating rod is thrust into the bent pipe manually with clamps with long handles for holding the rod near the couplings. As the rod is thrust inside, the machine also is drawn towards the manhole. The rod is pulled in and out in quick succession when the tool is engaging the obstruction, so as to dislodge or loosen it. When the obstruction is cleared, the rod is pulled out by means of clamps keeping the rod propelled to facilitate quick and easy removal. The various tools are shown in Figure 2.28.

Source: EPA, 2003

Figure 2.28 Rodding heads

2.3.1.6 Scraper

This method is used for sewers of diameter larger than 750 mm. The scraper is an assembly of wooden planks of slightly smaller size than the sewer to be cleaned. If the scraper cannot be lowered through the opening of manhole, it has to be assembled inside the manhole. The scraper chains, attached to a control chain in the manhole into which it is lowered, are then connected to a winch in the next downstream manhole by means of chains. The winch is then operated to push the debris ahead of the scraper. The upward flow behind the scraper and the water dropping from the top of the scraper will also assist in pushing it in the forward direction. This ensures that the bottom and the sides of the sewer are cleaned thoroughly. The scraped debris is removed manually.

Circular scrapers are used on small sewers below 350 mm diameter for cleaning the body of the line. They are commonly known as discs and these discs are both collapsible and made of metal or a wooden pair separated by about 200 mm by steel rods.

2.3.1.7 Hydraulically Propelled Devices

The hydraulically propelled devices take advantage of the force of impounded water to effectively clear sewers. The efficiency depends on the hydraulic principle that an increase in velocity in a moving stream is accompanied by a greatly increased ability to move entrained material. The transporting capacity of water varies as the sixth power of its velocity.

A. Flush Bags

A very effective tool for cleaning portions of sewers where rods cannot be used is the sewer flusher or flush bag. The flusher is a canvas bag or rubber bag equipped with a fire hose coupler at one end and a reducer at the other end. The flusher is connected to the fire hose and placed in the downstream end, from the point where a choke is located. The bag is allowed to fill up until it expands and seals the sewer. The upstream pressure built up due to this damming effect breaks loose the obstructions.

B. Sewer Balls

These are simple elastic pneumatic type rubber balls, which can be blown up to varying degrees of inflation. They are manufactured in sizes from 150 mm to 750 mm diameter when fully inflated. When used in cleaning a sewer, the ball is first inflated and then wrapped in a canvas cloth, the edges of which are sewed together. A trial line, little longer than the distance between the manholes, is attached securely to the covering. The size of the ball and the covering shall be such as to fit fairly snugly into the sewer. Immediately after the ball is thrust into the sewer, sewage commences to back up in the manhole and continues to rise until such time as its pressure is great enough to force sewage under the ball and move it downstream through the pipe. Acting as a compressible floating plug, it affords enough obstruction, so that a continuous high velocity jet spurts under and to some extent around the ball, thereby sluicing all the movable material ahead to the next manhole. If the ball encounters an obstruction, which is immovable, the ball merely indents to the necessary degree and moves forward. The only fixed obstruction, which will stop the forward progress of the ball is a root mass or some similar obstruction tightly wedged into the pipe.

Bricks, stones, bottles, loose metal parts, broken pieces of pipes, sand, gravel and settled sludge are easily moved ahead. If the ball stops momentarily, a pull on the trial line is usually sufficient to set it in motion again. If the pipe is very dirty, the trial line can be tied to a step in the upper manhole and the ball's progress can be retarded to the required degree as the lower manhole is reached, thus giving time for complete removal of accumulated silt and debris, which has piled up ahead of the ball. Equipment arrangement is shown in Figure 2.29 and Figure 2.30.

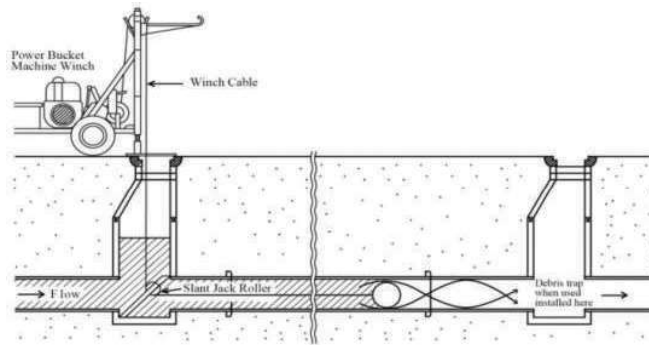

Figure 2.29 Typical setup for Hydraulic cleaning using Sewer Ball

Source: EPA, 2003

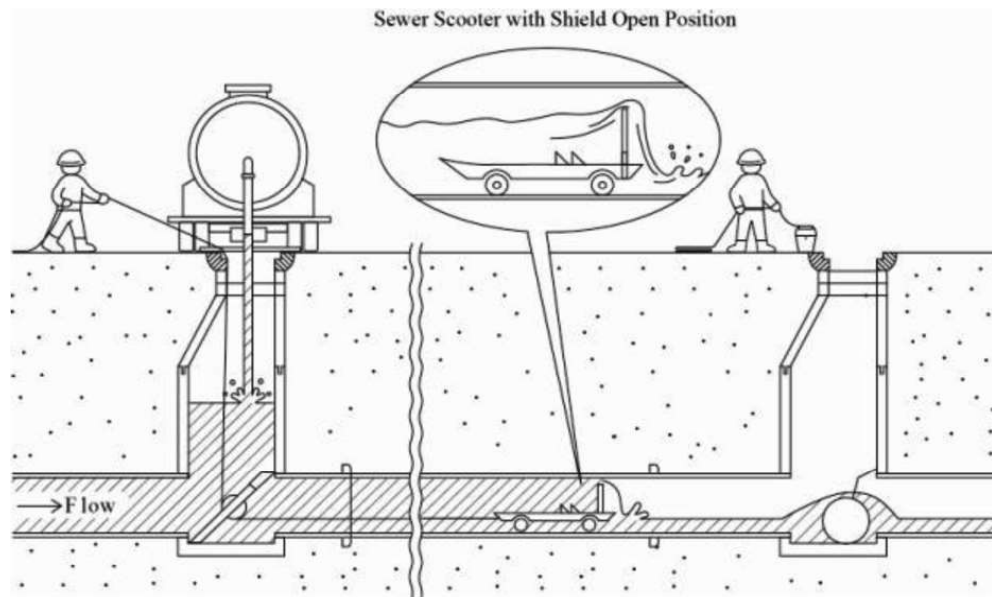
Figure 2.30 Balling equipment

A wooden ball, also called a sewer pile, can also be used for this purpose, particularly for cleaning large outfall sewers. It is dropped into the sewer and owing to its buoyant action rolls along the invert of the sewer. The obstructions caused by it to the flow produce a vigorous scouring action along the invert and the sides, which has the effect of removing tree growths and the deposits from the sewers. This method is economical and hence can be used at frequent intervals.

C. Sewer Scooters

This arrangement is an improved version of the scraper and consists of two jacks, a controlling rope and the scooter with a tight fitting shield. In contrast to the scraper, the scooter completely stops any flow of sewage. The scooter, attached to the control rope, is lowered into the manhole and then into the downstream sewer line. The downstream manhole jack is lowered into place from the road and the upper manhole jack set across the top of the manhole. When the scooter is introduced in the line, it stops the flow of sewage thus building up a head behind the shield. The resulting pressure causes the scooter to move through the sewer until it accumulates enough debris to stop its movement.

The head is then allowed to build up approximately one meter before the control rope is pulled, causing the shield to fold back, thus allowing the accumulated sewage to gush into the sewer downstream, flushing the debris ahead to the next manhole from where it is removed. The control rope is released, clearing the shield against the sewage and causing the scooter to advance again until the debris stops its movement. This process is repeated until the scooter reaches the downstream manhole where it may be removed or allowed to continue through the next section. The operation of the sewer scooter is shown in Figure 2.31.

Source: EPA, 2003

Figure 2.31 Sewer Scooter operation

2.3.1.8 Velocity Cleaners (Jetting Machines)

The high velocity sewer-cleaner makes use of high velocity water-jets to remove and dislodge obstructions, soluble grease, grit and other materials from sanitary, storm and combined sewerage systems. It combines the functions of a rodding machine and gully emptier machine. It includes a high-pressure hydraulic pump capable of delivering water at variable pressure up to about 8 MPa through a flexible hose to a sewer cleaning nozzle. The nozzle has one forward facing jet and a number of peripheral rearward facing jets. The high-pressure water coming out of the holes with a high velocity, breaks up, dislodges the obstructions and flushes the materials down the sewer. Moreover, by varying the pressure suitably, the nozzle itself acts as a jack-hammer and breaks up stubborn obstructions. A separate suction pump or airflow device may also be used to suck the dislodged material. The entire equipment is usually mounted on a heavy truck chassis with either a separate prime mover or a power take off for the suction device. The high-pressure hose reel is also hydraulically driven. The truck carries secondary treated sewage, if available, and if not untreated fresh water for the hydraulic jet. The truck also has a tank for the removed sludge and the various controls grouped together for easy operation during sewer cleaning. The manufacturer's operating and servicing manuals should be carefully followed for best results in the use of the machine.

2.3.1.9 Suction Units (Gully Emptier)

Suction units create the vacuum required for siphoning of mud, slurry, grit and other materials from sanitary, storm and combined sewerage systems. The vacuum elevated is such as to siphon the materials from the deep manholes catch-pits etc., having depth ranging from 1m to 8m in normal cases with an option to suck an additional 4m with the help of special accessories for the purpose. The unit can be vehicle or trolley mounted.

Silt and heavy particles settled at the bottom can be agitated and loosened by pressurized air with the help of the pump and then sucked in a tank. Once the silt tank is full, the effluent is discharged in the nearby storm water drain or manhole and the operation is repeated until the silt is cleared off the manhole. The silt deposited in the tank is then emptied at the predetermined dumping spot.

2.3.2 Notification to STP

Before clearing a large septic stoppage, be sure to notify the operator on duty at the downstream STP. Septic stoppages develop when the sewer has been blocked for considerable time and/or the air temperature is hot. Under these conditions, the wastewater and organic solids turn black and smell like rotten eggs. If a large diameter sewer is blocked and a large volume of sewage backs up in the pipes, there might not be sufficient fresh water arriving at the treatment plant to dilute the septic sewage. When a large volume of septic sewage reaches the STP, the treatment processes may fail to do their intended job. By notifying the operator in advance of the location of the stoppage and approximate volume of septic sewage flowing towards the STP, the operator can be alerted and can prepare to minimize the impact on the treatment processes.

2.3.3 Disposal of Silt and Sludge

Sludge from sewers can be disposed of along with grit and sludge of the STP (if available) or the sludge and silt can be co-disposed in an eco-friendly manner with MSW.

2.3.4 Cleaning Records and their Utilization

Records of all cleaning operations should be entered and filed for future reference. These records should include the data, street name or number, line size, distance and manhole numbers or identification. Also the kind and amount of materials removed, wastewater flow, and auxiliary water used should be noted. If particular problems were encountered, these too should be noted, especially the exact location of obstructions. A record-form sample is shown in Figure 2.32 overleaf.

During the routine cleaning operations discussed in this chapter, many manholes should be opened and used for high-velocity cleaning or flushing of sewer. Manhole Inspection form detailing its location, condition, and any problems observed should be completed. If this is done each time a manhole is opened during cleaning operations, over a time the database for these structures will include up-to-date information on a high percentage of them and allow better decisions to be made in regard to routine maintenance, repair, or rehabilitation.

If pieces of broken sewer are removed, a TV inspection may be needed and repairs may need to be made on the broken sections of pipe.

[illegible]

Where S = pipe size, V = Ventilation, OTO = Operator to operator (communication methods: walkie-talkie), NL = New lateral (New house connection), DOCK = Docking, Bk = Block number, Pg = Peg number, SR/CR = Scraper Crane, PM/TV = Pole mounted TV, Gr = Grease, Rt = Roots
Source: EPA, 2003

Figure 2.32 Sewer cleaning records

Recording traffic patterns at a site can be very helpful next time the equipment is set up at the location. Car park (such as over manholes), traffic volume during rush hours, and whether police traffic control should be called for help before going to the site, should be indicated.

Computers are being used in many aspects of operation, maintenance and record keeping of collection system.

Computer software packages are available for scheduling preventive maintenance activities, issuing work orders for repairs, keeping track of where work is done, who did the work, when, and the labour and materials required. With the correct software, any information in the computer's records can be recalled for future use.

Computers are also used to keep spare parts inventories and to order spare parts when the supply runs low and before they are needed for scheduled maintenance and repairs.

When marking records, remember that someone else will be referring to them. The more complete the record, the easier the next operation becomes since there is a history of this sewer.

Standard Operating Procedure (SOP) *for* Cleaning of Sewers and Septic Tanks

Central Public Health and Environmental Engineering Organization (CPHEEO)

Ministry of Housing and Urban Affairs
Government of India

www.amrut.gov.in

November 2018

Standard Operating Procedure (SOP) *for* **Cleaning of Sewers and Septic Tanks**

Central Public Health and Environmental Engineering Organization (CPHEEO)

Ministry of Housing and Urban Affairs
Government of India

www.amrut.gov.in

November 2018

Message

हरदीप एस पुरी
HARDEEP S PURI

सत्यमेव जयते

Message

आवासन और शहरी कार्य
राज्य मंत्री (स्वतंत्र प्रभार)
भारत सरकार
MINISTER OF STATE (I/C)
HOUSING AND URBAN AFFAIRS
GOVERNMENT OF INDIA

For the past many years, Ministry of Housing and Urban Affairs has taken various steps to facilitate States/ UTs to eliminate manual scavenging by providing central assistance to them for switching over to mechanized cleaning of sewers and emptying of septic tanks.

This Standard Operating Procedure (SOP) contains procedures to be followed during mechanical and manual cleaning of sewers and emptying of septic tanks. Efforts have been made to make this SOP easily adoptable by the Urban Local Bodies (ULBs). The SOP will be useful not only for the ULBs across the Country, but also for the individual, contractors, cleaning workers and private stakeholders.

I take this opportunity to congratulate the concerned officers in the Ministry for bringing out this user-friendly SOP.

New Delhi
16 November 2018

(Hardeep S Puri)

Foreword

दुर्गा शंकर मिश्र

सचिव

Durga Shanker Mishra

Secretary

भारत सरकार
आवासन और शहरी कार्य मंत्रालय
निर्माण भवन, नई दिल्ली-110011
Government of India
Ministry of Housing and Urban Affairs
Nirman Bhawan, New Delhi-110011

FOREWORD

As per the 2011 Census, 81.4% households had toilet facilities within their premises. Out of this, 32.7% households had water closets connected to sewer system and 38.2% households were having water closets with septic tank. This percentage of households having water closets with septic tank have increased drastically in the last four years due to conversion of insanitary latrines into sanitary latrines and construction of sanitary toilets for individual and public under Swachh Bharat Mission – Urban (SBM-U).

2. Further, a huge amount of sewerage infrastructure is being developed under Atal Mission for Rejuvenation and Urban Transformation (AMRUT) in the past three years. This SOP together with the Manual on Sewerage and Sewage Treatment Systems, 2013, wherein, the different methods of mechanized & manual cleaning of sewers & septic tanks are discussed, will provide requisite guidance for officials to switch over to mechanized cleaning and eliminate human casualties.

एक कदम स्वच्छता की ओर
3. I believe that this SOP will go a long way in improving the working condition of all those involved in operation and maintenance of sewers and emptying of septic tanks. I hope Municipalities / Municipal Corporations will make extensive use of this SOP to mitigate the current miseries. I welcome suggestions from stakeholders and experts to further improve it on email: vk.chaurasia@nic.in

(DURGA SHANKER MISHRA)

New Delhi
November 15, 2018

Contents

1	INTRODUCTION	1
2	SCOPE	1
3	OBJECTIVE	1
4	INITIATIVES TAKEN BY GOVERNMENT OF INDIA	1
5	CLEANING OF SEWERS	3
5.1	Cleaning Frequency	3
5.2	Procedures for Cleaning of Sewers	3
5.2.1	Mechanical	3
5.2.2	Manual	4
6	EMPTYING OF SEPTIC TANKS	5
6.1	Emptying Frequency	5
6.2	Procedures followed for Emptying of Septic Tanks	5
7	EMERGENCY PREPAREDNESS	6
8	GAS EMERGENCY	7
9	PRECAUTIONS	7
9.1	Precautions against Gas Hazards	7
9.2	Precautions against Infection	8
9.3	Precautions to be taken while working near Vehicular Traffic	8
10	PROTECTIVE GEARS AND SAFETY DEVICES	8
11	GUIDANCE FOR SELECTION OF SEWER/ SEPTIC TANK CLEANING EMPLOYEES	8
11.1	Requirements for Duties Not Requiring Entry into Confined Space	8
11.2	Requirements for Duties Requiring Entry into Confined Space	8
12	TYPE OF INSPECTIONS AND EXAMINATIONS OF SEWERS	9
12.1	Direct Method	9
12.2	Indirect Method	10
12.2.1	Light and Mirror Method	10
12.2.2	Closed Conduit Camera Method	10
12.2.3	Sonar System	10

13	METHODS OF CLEANING SEWERS AND SEPTIC TANKS	10
13.1	Manual Methods	11
13.1.1	Manila Rope and Cloth Ball	11
13.1.2	Sectional Sewer Rods	11
13.1.3	Scraper	11
13.2	Mechanical Methods	11
13.2.1	Sewer Cleaning Bucket Machine	11
13.2.2	Rodding Machine with Flexible Sewer Rods	11
13.2.3	Hydraulically Propelled Devices	12
13.2.4	Velocity Cleaners (Jetting Machines)	12
13.2.5	Dredger (Clam-shell) - for manhole cleaning	12
13.2.6	Gully Emptier (Suction Units)	12
14	ROLES & RESPONSIBILITIES	12
14.1	Urban Local Bodies (ULBs)	12
14.2	Registered Agencies/Contractors/Employers	13
14.3	Employees	13
14.4	Individuals	14
	TERMINOLOGY	15
	Annexure – I	17
	Annexure – II	18
	Annexure – III	19

1 INTRODUCTION

As per the 2011 census, the share of urban population is 31.2% as against 28% of 2001 census of the total population of the country which is expected to be 50% by 2050. This increase in population has created a significantly enhanced demand on urban sanitation, inter alia. As per the 2011 Census, 81.4% households have toilet facilities within their premises. Out of this, 32.7% households have water closets connected to sewer system and 38.2% households are having water closets with septic tank. Remaining 18.6% households do not have toilet facilities within their premises. However, at present under Swachh Bharat Mission (Urban), the toilet facilities have significantly improved at present all the cities and towns are expected to be open defecation free before 2nd October 2019.

Government of India had notified Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Act, 2013 and Rules 2013. As per the Rules, for the purposes for removal of submersible pump sets fixed at the bottom of the suction wells at sewage pumping stations, reconstruction of manhole, rectification of the sewer main, before allowing entry of a person in the sewer, sewage shall be totally emptied.

Working near or in a manhole inherits potential dangers which may result in serious accidents and in some extreme cases, loss of life as well. The common accidents include falls/ slips, fire or explosion, oxygen depletion, gas poisoning, heat stress, drowning, asphyxiation arising from gas, fume, vapour and entrapment by free-flowing solids. Amongst these, dangerous gases are easily overlooked or neglected, leading to serious casualties.

The health and safety of personnel can be safeguarded to a great extent by use of safety equipment and by taking precautions appropriate for each hazard condition. In order to cater the issues of hazardous cleaning, this Standard Operating Procedure (SOP) discusses on the precautionary steps to be followed while cleaning of sewers and desludging of septic tanks. Further, the document also enlightens ideas on various mechanized sewer & septic tank cleaning

procedure and technologies to eradicate hazardous cleaning. This SOP may also be read in conjunction with Act and Rules, in case of any clarification.

2 SCOPE

The scope of the SOP is to impart the knowledge into the stakeholders about the cleaning of sewers and emptying of septic tanks before and after the assignment. This document would be found useful by all Urban Local Bodies (ULBs), Public Health Engineering Departments and other agencies engaged in the process of cleaning of sewers / emptying of septic tanks across the country. Further, the procedures mentioned in SOP shall also be applicable to the contractors who employ person(s) for cleaning of sewers/ emptying of septic tanks and the individuals who hire such person(s) for cleaning their sewers/ emptying of septic tanks in their premises. States/UTs shall publish this SOP in local language for better understanding of the concerned agencies and individual, as per the necessity.

3 OBJECTIVE

The main objective of this SOP is to eliminate hazardous cleaning or at least to avoid the accidents due to improper practice of cleaning of sewers/ emptying of septic tanks, thereby, preventing human casualties. Further, the SOP intends to prevent the risk of acquiring diseases to the concerned person because of following the unhygienic & unscientific working procedures. This SOP also provides information on protective gears, their applicability to sewers /septic tanks cleaning, emergency preparedness, emergency due to toxic gas emission, precaution due to gas hazard & infection, precaution due to vehicular traffic, responding to sewers/ septic tanks overflows by field workers/ employees in case of crisis, responsibility to stakeholders and so on.

4 INITIATIVES TAKEN BY GOVERNMENT OF INDIA

(i) Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Act, 2013

The “Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Act, 2013” described “hazardous cleaning” by an employee, in

relation to a sewer or septic tank, means its manual cleaning by such employee without the employer fulfilling his obligations to provide protective gear and other cleaning devices and ensuring observance of safety precautions, as may be prescribed or provided in any other law, for the time being in force or rules made thereunder.

Further, the Act defined that a person engaged or employed to clean excreta with the help of such devices and using such protective gear, as the Central Government may notify in this behalf, shall not be deemed to be a 'manual scavenger'. It is the duty of every local authority and other agency to use appropriate technological appliances for cleaning of sewers, septic tanks and other spaces within their control with a view to eliminate the need for the hazardous cleaning.

Main features of the Act are

- a) Definitions of manual scavengers and insanitary latrines widened to cover not only dry latrines but other insanitary latrines as well.
- b) Offences under the Act are cognizable and non-bailable and attract stringent penalties.
- c) Vigilance/Monitoring Committee at sub-Division, District, State and Central Govt. levels.
- d) National Commission for Safai Karamcharis (NCSK) would, inter alia, monitor implementation of the Act and enquire into complaints regarding contravention of the provisions of the Act.
- e) Provision of construction of adequate number of sanitary community latrines in urban areas, within three years from the date of commencement of this Act to eliminate the practice of open defecation.

(ii) Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Rules, 2013

Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Rules, 2013 has been notified by Ministry of Social Justice and Empowerment under the provisions of Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Act, 2013. As per the Rules, no person shall be allowed to clean a sewer manually, with the protective gear and

safety devices except

- a) for the removal of concrete or FRP (Fibre Reinforced Plastic) or damaged manhole door where mechanical equipment's cannot be put into operation;
- b) for inter-linking the newly laid sewer main with the existing sewer main, in case of sewer of size more than 300 mm diameter,
- c) for removal of submersible pump sets fixed at the bottom of the suction wells of sewage pumping stations / STP
- d) for the reconstruction of the manhole or rectification of the sewer main,
- e) Any circumstance, when it is absolutely necessary to have manual sewage cleaning, after Chief Executive Officer (CEO) or Head of the Local Authority has permitted to do so after recording in writing the specific valid reasons for allowing such cleaning;

The Rules requires to monitor and oversee the survey of manual scavengers at District and State level, District Level Survey Committee. It mandates a State Level Survey Committee should be constituted, and to publish final consolidated list of manual scavengers in the State.

(iii) Swachh Bharat Mission – Urban (SBM-U)

Swachh Bharat Mission – Urban (SBM-U) is under implementation in all urban areas with the objective to make urban areas open defecation free by converting the insanitary latrines into sanitary latrines and providing individual household latrines, community and public latrines with urinals. The Mission also includes awareness creation among the various stakeholders through Information, Education & Communication (IEC) & Public Awareness activities.

(iv) Atal Mission for Rejuvenation and Urban Transformation (AMRUT)

The Atal Mission for Rejuvenation and Urban Transformation (AMRUT) a Centrally Sponsored Scheme is under implementation with the development of basic urban infrastructure including sewerage and septage management in 500 cities/towns in the country. Government of India is

providing financial assistance to all States/UTs for creation of infrastructure and mechanized cleaning of sewers and septic tanks.

(v) Manual on Sewerage and Sewage Treatment Systems, 2013

Ministry of Housing and Urban Affairs has published 'Manual on Sewerage and Sewage Treatment Systems, 2013', wherein the different methods for mechanized & manual cleaning of sewers & desludging the septic tank without human interventions are discussed and may be referred to.

(vi) IS 11972 – 2002: Code of Practice For Safety Precautions To Be Taken When Entering A Sewerage System

This standard lays down guidelines for selection of sewer men and safety measures against gas hazard, infection with a view to provide some basic guidance for selection of employees for sewer cleaning and proper job instructions for safe working in a sewerage system.

5 CLEANING OF SEWERS

Mechanical cleaning of sewers is the most preferred method and shall be employed to the extent possible. Manual entry for hazardous cleaning of sewers is completely banned as per the Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Rules, 2013 & Rules, 2013. To operate and maintain a sewer collection system to function as intended, the maintenance engineer should try to strive towards the objectives to minimize the number of blockages per unit length of sewer, and to minimize the number of odour complaints. For this purpose, sewer-cleaning using hydraulic or mechanical cleaning methods needs to be done on a scheduled basis to remove accumulated debris in the pipe such as sand, silt, grease, roots and rocks.

5.1 Cleaning Frequency

The frequency of cleaning of sewers is based on the prevailing local conditions and determined through field inspections & complaints received from the residents of the area. However, it is desirable to clean the sewer at least once in every 6 months (ideally once just before monsoon season). Inspections and

examinations of the sewers and septic tanks shall be made before to start the cleaning which is explained in SOP.

5.2 Procedures for Cleaning of Sewers

5.2.1 Mechanical

Step 1: Reaching the site

- i. Selection of prospective employees for the sewer cleaning should take into account the duties they will be expected to perform;
- ii. The complete hazard involved in the cleaning activity should be explained clearly to the employees by the supervisor and should get their consent in written before starting cleaning activities;
- iii. A supervisor along with adequate machinery and staff shall reach the designated site, preferably during lean period of sewage flow in sewers;
- iv. The supervisor shall have the names, address and emergency contact information of the staff involved in cleaning the sewers; and
- v. Appropriate protective gears and safety devices shall be worn by the staff before beginning the work of cleaning the sewers.

Step 2: Identification and isolation of the area

- i. Identify the stretch to be cleaned and identify the manholes associated with the stretch;
- ii. Barricade the area where cleaning is to be carried out; and
- iii. A flag man shall be stationed at least 15 m ahead of the site and should be visible to incoming traffic for at least 150 m.
- iv. Cones (similar to the one used by police) shall be placed on the road.

Step 3: Verify the presence of any gases or other hindrances

- i. Ventilate the sewer line by opening 2-3 manholes on both sides of the working stretch for at least 1 hour prior to start of the work to ensure escape of toxic gases; The worker opening the manhole must not bend down into the opened manhole and this may cause his getting overcome by Hydrogen Sulphide and even tripping into the manhole.

- ii. Use gas monitor, detector lamp, wet acetate paper or gas detector masks to detect any residues of poisonous gases like hydrogen sulphide, carbon monoxide, methane and gasoline vapors;
- iii. Insert a long pole with lead acetate paper which will convert to black colour in the presence of hydrogen sulfide. The person shall not try to insert the paper by hand into the manhole.
- iv. If gases are detected, extend waiting period to allow residual gases to escape and to avoid the chance of explosion, in case. Repeat the procedure many times for checking the escape of toxic gases;
- v. Before the start of the cleaning operation, employees shall check for hindrances that may delay the cleaning process; and
- vi. Dummy covers with welded fabric or wire net shall be used to cover the manhole, if required. However, care should be taken to ensure that the cover is strong enough to hold a man's weight.

Step 4: Removal of silt/wax - Mechanical Process

- i. Appropriate machines, at least to the extent specified in this SOP are to be used to remove the silt/wax;
- ii. The operating procedures of these machines shall be strictly followed for cleaning; and
- iii. The manhole cover shall be closed tightly after cleaning.

Step 5: Leaving from the site

- i. All the equipment/machineries along with the protective gears and safety devices that had any direct contact with the sewage shall be cleaned properly as per the cleaning procedure specified by the manufacturer;
- ii. All the equipment, safety gears, barricades etc shall be removed from the working area and the crew shall move to the base or to the next site; and
- iii. The entire operation shall be monitored and documented by the supervisor.

5.2.2 Manual

Step 1: Reaching the site

- i. Selection of prospective employees for sewer cleaning should take into account the duties they will be expected to perform;

- ii. The complete hazard involved in the cleaning activity should be explained clearly to the employees by the supervisor and should get their consent in written before to start cleaning activities;
- iii. A supervisor along with adequate machinery and staff shall reach the designated site, preferably during lean period of sewage flow in sewers;
- iv. The supervisor shall have the names, address and emergency contact information of the staff involved in cleaning the sewers; and
- v. Appropriate protective gears and safety devices shall be worn by the staff before the start of work on cleaning the sewers.

Step 2: Identification and isolation of the area

- i. Identify the stretch to be cleaned and identify the manholes associated with the stretch;
- ii. Barricade the area where cleaning is to be carried out; and
- iii. A flag man shall be stationed at least 15 m ahead of the site and should be visible to incoming traffic for at least 150 m.
- iv. Cones (similar to the one used by police) shall be placed on the road.

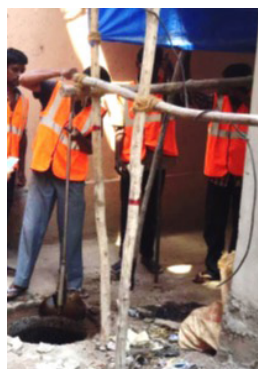
Step 3: Verify the presence of any gases or other hindrances

- i. Ventilate the sewer line by opening 2-3 manholes on both sides of the working stretch for at least 1 hour before to start the work to ensure escape of toxic gases;
- ii. The labour opening the manhole must not bend down into the opened manhole and this may cause his getting overcome by Hydrogen Sulphide and even tripping into the manhole.
- iii. Use gas monitor, detector lamp, wet acetate paper or gas detector masks to detect any residues of poisonous gases like hydrogen sulphide, carbon monoxide, methane and gasoline vapours;
- iv. Insert a long pole with lead acetate paper which will convert to black. The person shall not try to insert the paper by hand into the manhole.
- v. If gases are detected, extend waiting period to allow residual gases to escape and to avoid the chance of casualty, in case. Repeat the procedure many times for checking the escape of toxic gases;

- vi. Before to start the cleaning operation, employees shall check for hindrances that may delay the cleaning process; and
- vii. Dummy covers with welded fabric or wire net shall be used to cover the manhole, if required.

Step 4: Removal of silt/clogs/rocks

- i. Identify and close off or re-route the inlet sewage of the identified stretch, if possible;
- ii. Check the oxygen level in the manhole. If it is less than 19.5% or greater than 21% at any of the three levels (i.e., bottom, middle and top), the staffs (is it staffs or personnel) shall not be allowed to enter the manhole;
- iii. Air should be supplied into the manholes or to make provision of ventilation to achieve the desired oxygen level;
- iv. The staff shall wear full bodysuit if entering manholes of more than 5 ft. depth or partial fishing wade suits if entering manholes of less than 5 ft. depth;
- v. All the staffs entering the sewer shall wear helmet attached with head lamp;
- vi. The staff entering the sewer shall preferably wear full-face mask having escape breathing apparatus with at least 10-minute air supply along with other appropriate protective gears and safety devices;
- vii. Safety belt shall be fastened tightly onto their suit;
- viii. The staff shall have extra flashlights and communication devices such as two-way radios;
- ix. The staff shall check for the stability of the manhole walls visually and the strength of the rope ladder and descend into the manhole carefully after getting the permission of the supervisor;
- x. The persons entering the manhole shall be monitored by CCTV cameras or any other suitable mechanism at the ground;
- xi. Clogs/silt/rocks shall be removed by using appropriate machineries/equipment and brought up to ground level and then shall be suitably disposed of at the designated areas;
- xii. Pull the staff out of the manhole after completion of cleaning activities;
- xiii. Manhole lid shall be closed tightly after cleaning; and

- xiv. At a stretch, a duration not exceeding 90 minute shall be taken for cleaning the sewers and a mandatory interval of 30 minute shall be given to the staff involved in cleaning between two intervals.

Step 5: Leaving from the site

- i. All the equipment/machineries along with the protective gears and safety devices that had any direct contact with the sewage shall be cleaned properly as per the cleaning procedure specified by the manufacturer;
- ii. All the equipment, safety gears, barricades etc shall be removed from the working area and the crew shall move to the base or to the next site; and
- iii. The entire operation shall be monitored and documented by the supervisor.

6 EMPTYING OF SEPTIC TANKS

6.1 Emptying Frequency

Regular emptying of septic tanks through a systematic extraction and collection procedure is essential to check environmental pollution. The frequency of emptying is determined by the local conditions including loading rate and performance of septic tanks. However, it is ideal to clean the septic tanks once in one year or two years based on its design criteria. But in no case the cleaning frequency shall exceed two years.

6.2 Procedures followed for Emptying of Septic Tanks

- (i) Inform the occupant of the pending service and note any concerns or issues;

- (ii) Inspect the site for possible hazards, such as clearing the area of people, or identifying high groundwater that could cause a tank to 'float', if emptied;
- (iii) Park the truck as close to the septic tank as possible. The maximum distance is determined by the length of hose and elevation rise from the bottom of the pit or septic tank to the vacuum truck. This should typically be not more than 25 meters in linear distance and 4 meters in elevation gain. In case, the length and elevation is more than the specified, intermediate pumping may be required;
- (iv) Break the mortar seal of the septic tank lid. Inspect the tank for cracks or damage before and after the emptying of tank;
- (v) Lay out and connect the hoses from the truck to the tank or pit to be emptied and secure the truck using wheel chocks;
- (vi) It is essential to ensure that the hose is in sound condition, and that the hose connections are locked into place prior to using this method;
- (vii) Follow the safety instruction as prescribed in above section of mechanical cleaning of sewers;
- (viii) Open the tank or pit by removing the access ports or covers over the storage system;
- (ix) Engage the vacuum equipment by using a power take-off from the truck's transmission;
- (x) Increase the vacuum to the proper level with the valve closed by watching the vacuum gauge, then lowering the end of the hose into the septic tank, and open the valve sufficiently such that the faecal sludge is drawn out of the tank or pit;
- (xi) Break up faecal sludge that has agglomerated into a solid mass, either by making use of a long handle shovel and adding water when necessary;
- (xii) Operators shall leave behind sludge not less than 25 mm in depth in the bottom of the septic tank as this will act as the seeding material.
- (xiii) Identify any abnormal conditions, such as high concentration of non-biodegradable materials, oils and grease before taking to the treatment plant for final disposal;
- (xiv) If the cover of the tank has been removed, it should be replaced and sealed with cement plaster. If desludging has been carried out through a desludging hatch, the cover of the hatch should be replaced and sealed with cement plaster;
- (xv) Clean up any spillage using proper sorbent materials. The top of the cover and the area around the septic tank is sprayed with 1 % chlorine solution;
- (xvi) Two sets of working clothes will be provided for each worker, which should be dedicated to be used only during the desludging process. Clothes worn during the desludging process should be removed before the workers return home;
- (xvii) Prepare a written report indicating: how much waste was removed; the condition of the tank or pit; any recommendations for repairs or maintenance; any recommendations for proper use of the system;
- (xviii) Inform the client that the work is complete, and give them the final report along with recommendations, if any
- (xix) The final report shall also be entered in the computer in the ULB so as to provide a database and to also know about the next emptying date, etc
- (xx) Remove the wheel chocks and drive the truck to the next site or to the nearest approved disposal Site.

7 EMERGENCY PREPAREDNESS

- i. Emergency plan to execute the work shall be prepared before arriving at the site
- ii. The supervisor and all the crew members involved in sewer cleaning should be familiarized with the emergency plan;
- iii. A tripod attached with rope & pulley and harness or some other suitable system shall be put in place for retrieving the injured worker
- iv. A first aid kit distinctly marked with a red cross on white back ground shall be readily available at the site which should at least have the items listed in Annexure-I.
- iv. Wash-up material like soap & skin cream for applying on the body shall be adequately available at the site.

- v. A list of medical care centers available near the site may be prepared and made readily available;
- vi. Vehicle preferably an ambulance shall be available at the site for carrying the injured worker(s) to the hospital, in case of any emergency.

8 GAS EMERGENCY

- i. If a gas emergency occurs everyone should immediately put on their escape sets (breathing apparatus) and raise the alarm.
- ii. The men at the ground level are trained rescuers and they shall immediately send down the rescue sets and await the men working in sewer to come out. The men at the ground level shall attempt to rescue the man inside sewer with all the equipment at their disposal.
- iii. If there is a casualty, he (should be propped up out of sewage in a comfortable position. Immediately call the emergency services (ambulance, fire brigade). When the victim has the gas mask on the face and if he is breathing, a rescuer should always be with him because he may vomit thereby choking the supply of oxygen.
- iv. Guidelines for giving first-aid to a gas victim are given below:
 - a. Remove him to fresh air as soon as possible.
 - b. Apply artificial respiration with an oxygen resuscitation if he is not breathing. If one is not available, apply mouth to mouth breathing; and
 - c. Keep him lying down and wait for an ambulance.

9 PRECAUTIONS

9.1 Precautions against Gas Hazards

When a sewer or a manhole is required to be entered for cleaning or clearing an obstruction, where dangerous gas or oxygen deficiencies may be present, the following precautions shall be taken:

- i. The following shall not be allowed, (a) smoking, (b) open flames and (c) spark.
- ii. Erect warning signs.
- iii. Use only safety gas-proof electric lighting equipment or mirror for reflection of light.
- iv. Test the atmosphere for noxious gases and oxygen deficiencies. In case of scum formation the sewage and sediments in the manhole should be agitated with the help of rod or any other suitable instrument for trapped gases and

the manhole should be checked for noxious gases and oxygen deficiencies.

- v. If the atmosphere is normal, workmen may enter with a safety belt attached and with at least two men available at the ground level. For extended jobs, the gas tests shall be repeated every three minutes while men are in the sewer.
- vi. If oxygen deficiency or noxious gas is found, the structure shall be ventilated with pure air by keeping open at least one manhole cover each on upstream and downstream side for quick exit of toxic gases or by forced ventilation using a portable blower. The gas tests shall be repeated before entering. Adequate ventilation shall be maintained during the work and the gas test shall be repeated every three minutes.
- vii. If the gas or oxygen deficiency is present and it is not practicable to ventilate adequately before workers enter, hose masks shall be worn and extreme care shall be taken to avoid all sources of ignition. Workers shall be taught how to use the hose equipment. In these cases, they shall always use permissible safety lights (not ordinary flash lights) rubber boots or non-sparking shoes and non-sparking tools.
- viii. Workmen descending a manhole shaft to inspect or clean sewers shall try each ladder step or rung carefully before putting the full weight on it to guard against insecure fastening due to corrosion of the rung at the manhole wall. When work is going on in deep sewers, at least two men shall be available for lifting workers from the manhole in the event of serious injury, and
- ix. Portable air blowers, for ventilating manhole, are recommended for all tank, pit or manhole work where there is a possibility of presence of noxious gas, vapours or oxygen deficiency. The motor of these air blowers shall be of weatherproof and flameproof type, compression-ignitions-diesel type (without sparking plug). These shall be placed not less than 2m away from the opening and on the leeward side protected from wind so that they will not serve as a source of ignition for any inflammable gas which may be present. Forced type ventilation should be provided by blower located at ground level with suitable flexible ducting to displace the air from the manhole.

9.2 Precautions against Infection

The personnel working in sewerage maintenance systems are prone to infections and hence the following precautions should be taken:

- i. The workers should be educated about the hazards of waterborne diseases such as typhoid and cholera through sewage and tetanus through cuts and wounds. Cuts and grazes should be covered with waterproof plasters. Effective immunization of workers against diseases such as typhoid, cholera, tetanus, etc. should be done by vaccination.
- ii. The importance of personal hygiene should be emphasized and the worker should be instructed to keep finger nails short and well-trimmed, wash hands with soap and hot water before taking food and to keep fingers out of nose, mouth and eyes, because the hands carry most infection.
- iii. Use of rubber gloves shall be insisted so that sewage or sludge does not come in direct contact with hand. Before starting work, skin likely to be exposed to sewage should be covered with barrier cream.
- iv. The worker should be provided with a complete change of work clothes to be worn during working hours. Gum boots should also be provided for the workers.
- v. When the work is completed, thoroughly wash all contaminated parts of the body.

9.3 Precautions to be taken while working near Vehicular Traffic

- i. Workers (on foot) exposed to vehicular traffic must wear fluorescent flagging garments.
- ii. Workers shall not wear any type of headgear that can interfere with hearing back up alarms, warnings, etc.
- iii. When hazards to workers exist because of vehicular traffic, use traffic controls in conformance with the Local Transport Authority.
- iv. Additionally, controls such as detours, warning signs, or barricades shall be used when necessary. Flagmen are required where these controls are ineffective.
- v. Wherever mobile equipment operation encroaches upon a public thoroughfare, a system of traffic controls must be used.

10 PROTECTIVE GEARS AND SAFETY DEVICES

All the protective gears and safety devices shall be checked once in every six months and repaired/replaced as necessary. Proper inventory of all the protective and safety gears to be maintained. The following (refer table 1) are the protective gears and safety devices, but not limited to, as prescribed by Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Rules, 2013 to prevent any hazardous entry of humans into the sewers.

11 GUIDANCE FOR SELECTION OF SEWER/ SEPTIC TANK CLEANING EMPLOYEES

11.1 Requirements for Duties Not Requiring Entry into Confined Space

No specific requirements except a routine medical examination shall be made. Those with the following disabilities shall not be selected as any of the disease involves risks to the health and safety of both the prospective employee and/or other employees:

- a) History of fits, blackouts, fainting attacks;
- b) Chronic skin disease; and
- c) Meniers disease or diseases involving loss of balance.

11.2 Requirements for Duties Requiring Entry into Confined Space

Persons considered for employment in confined spaces shall be physically fit and capable of understanding training given. Those with the undernoted disabilities shall not be recruited for this type of work and those who contract these should cease to be employed in this capacity:

- a) A history of fits, blackouts or fainting attacks;
- b) A history of heart disease or disorder;
- c) High blood pressure;
- d) Asthma, bronchitis or a shortness of breath on exertion;
- e) Deafness;
- f) Meniers disease or disease involving giddiness or loss of balance;
- g) Claustrophobia or nervous or mental disorder;
- h) Back pain or joint trouble that would limit mobility in confined spaces;

Table 1

S. No.	Protective gears and safety devices	S. No.	Protective gears and safety devices
1.	Air compressor for blower	2.	Airline breathing apparatus
3.	Airline respirator with manually operated air blower	4.	Air purifier gas mask/chin cortege
5.	Artificial respiration/reticulate	6.	Barrier caution tape
7.	Barrier cream	8.	Barrier cone
9.	Blower	10.	Breath mask
11.	Breathing apparatus	12.	Caution board
13.	Chlorine mask	14.	Emergency medical oxygen resuscitator kit
15.	First aid box	16.	Face mask
17.	Gas monitor (4 gases)	18.	Guide pipe set
19.	Full body wader suit	20.	Fishing wader suit attached with boots
21.	Hand gloves	22.	Head lamps
23.	Helmet	24.	Helmet demolishing
25.	Lead acetate paper	26.	Life guard pad
27.	Modular airlines supply trolley system	28.	Normal face mask
29.	Nylon rope ladder – 5 m	30.	Nylon safety belt
31.	Pocket book	32.	Port oxy
33.	Raincoat	34.	Reflecting jacket
35.	Safety belt	36.	Safety body clothing
37.	Safety body harness	38.	Safety goggles
39.	Safety gumboots	40.	Safety helmets
41.	Safety showers	42.	Safety torch
43.	Safety tripod set	44.	Search light

- i) Deformity or disease of the lower limbs limiting movement;
- j) Chronic skin disease;
- k) Serious defects in eyesight; and
- l) Lack of sense of smell.

Employees should be medically re-examined at reasonable intervals, taking into account the person's age and duties.

12 TYPE OF INSPECTIONS AND EXAMINATIONS OF SEWERS

Inspection and examination are the techniques used to gather information to develop operation and maintenance programs to ensure that new and existing collection systems serve their intended

purposes on a continuing basis. Inspection and testing are necessary to identify existing or potential problem areas in the collection system, evaluate the seriousness of detected problems, locate the position of problems, and provide clear, concise, and meaningful reports to supervisors regarding problems. There are two basic types of inspection and examination i.e., direct and indirect described below

12.1 Direct Method

Direct method is performed through direct visual inspection by the inspector who enters into the manhole with proper safety gear as prescribed. This shall never be done once a sewer has been put into service.

12.2 Indirect Method

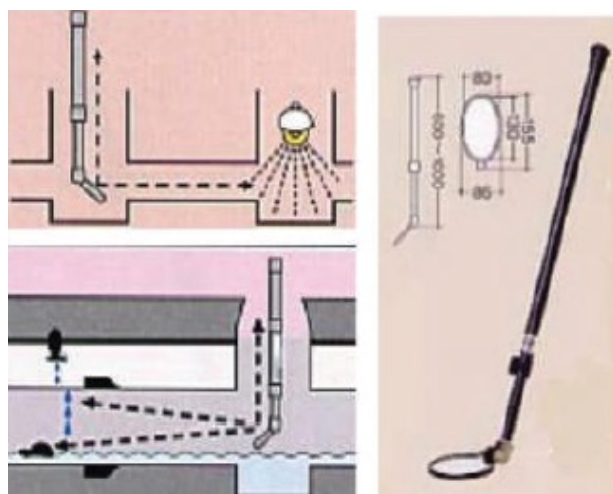
CPHEEO's Manual on Sewerage and Sewage Treatment Systems, 2013 prescribes various methods of indirect inspection of sewer lines. Sewer system inspection technologies that are considered applicable to Indian conditions by the Manual are as follows:

Table 2

S. No.	Technology	Applicability	
		Sewer size	Sewer condition
1	Light and Mirror	Up to 300 mm	Empty
2	Closed Circuit Camera	Any Size	Empty
3	Sonar Systems	Any Size	Full Flowing

12.2.1 Light and Mirror Method

Two successive manholes are opened and vented sufficiently for about an hour. Thereafter, a long hand-held mirror secured at 45 degrees to the handle is lowered into the bottom of the manhole and a torch light is focused on the mirror from above so that the light beam is deflected by 90 degrees to travel horizontally through the sewer pipe and the light is seen in the opposite manhole. This is easier at dusk. This can tell whether the bore of the pipe is choked or clear or laid straight.

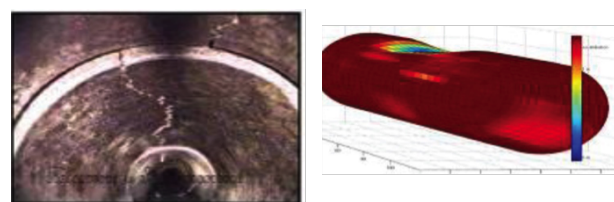
12.2.2 Closed Conduit Camera Method

The closed circuit camera is propelled through the sewer by a remote controlled wired power supply from a van and travels through the sewer and relays the picture of the inside to a TV in the van. The CCTV

inspection can be used for sewer lines as small as 100 mm. Above 900 mm diameter there are limitations due to lighting problems and camera line angles. The traction of the cameras is provided either by pulling winches, by pushing or self-traction. The former two are not used much at present. However, self-traction is suitable for use in sewers above 225 mm diameter.

12.2.3 Sonar System

The sonar system is similar. A robot is sent through the sewer and it emits high frequency sound waves, which impinge on the pipe surfaces and returns to the emitter as a reflection. By knowing the material of construction of the sewer pipe walls, this can be programmed to verify the structural condition of the wall of the sewers.

Photographs showing Structural Damage and Longitudinal cracked condition of the Sewer

13 METHODS OF CLEANING SEWERS AND SEPTIC TANKS

Mechanical means of cleaning sewers is most preferred method and shall be employed wherever possible. Manual entry into the sewers shall be avoided as far as possible and shall be employed only in inevitable cases, that too with proper protective gears & other cleaning devices and ensuring observance of safety precautions. In no case hazardous cleaning of sewers shall be entertained by the ULBs or by private contractors as Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Act, 2013 completely ban of hazardous cleaning of sewers.

Most often de-silting machines and jetting/suction machines are employed by larger ULBs in the Country for cleaning their sewers. Various sewer cleaning methods are described in the CPHEEO Manual on Sewerage and Sewage Treatment Systems, 2013. Some of them are described below. However, the Manual may be referred for further information in this regard.

13.1 Manual Methods

13.1.1 Manila Rope and Cloth Ball

The most common way of cleaning small diameter sewers up to 300 mm diameter is by the use of a manila rope and cloth ball. Flexible bamboo strips tied together are inserted in the sewer line by a person on top. If necessary, another person inside the manhole with full safety gears, precautionary measures and safety equipment help in pushing the rod through the sewer line. When the front end of the bamboo strip reaches the next manhole, a thick manila rope, with cloth ball at one end, is tied to the rear end of the bamboo splits. The bamboo splits are then pulled by another person in the downstream manhole and pushed through the sewer line. As the rope is pulled, the ball sweeps the sewer line and the accumulated grit is carried to the next manhole where it is removed out by means of buckets. This operation is repeated between the next manholes until the stretch of sewer line is cleaned. This action requires careful supervision.

13.1.2 Sectional Sewer Rods

These rods are used for cleaning small sewers. The sewer rods may be of bamboo or teak wood or light metal usually about one-meter-long at the end of which is a coupling, which remains intact in the sewer but can be easily disjointed in the manhole. Sections of the rods are pushed down the sewer.

The front or the advancing end of the sewer rod is generally fitted with a brush, a rubber ring for cleaning or a cutting edge to cut and dislodge the obstructions. These rods are also useful to locate the obstruction from either manhole in case a particular portion of the sewer has to be exposed for attending to the problem.

13.1.3 Scraper

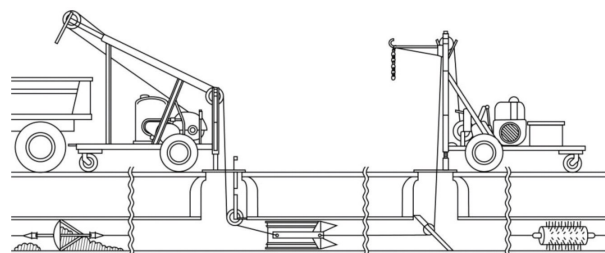
The scraper is an assembly of wooden planks of slightly smaller size than the sewer to be cleaned. The scraper chains, attached to a control chain in the manhole into which it is lowered, are then connected to a winch in the next downstream manhole by means of chains. The winch is then operated to push the debris ahead of the scraper. The upward flow behind the scraper and the water dropping from the

top of the scraper will also assist in pushing it in the forward direction. This ensures that the bottom and the sides of the sewer are cleaned thoroughly. The scraped debris are removed manually.

13.2 Mechanical Methods

13.2.1 Sewer Cleaning Bucket Machine

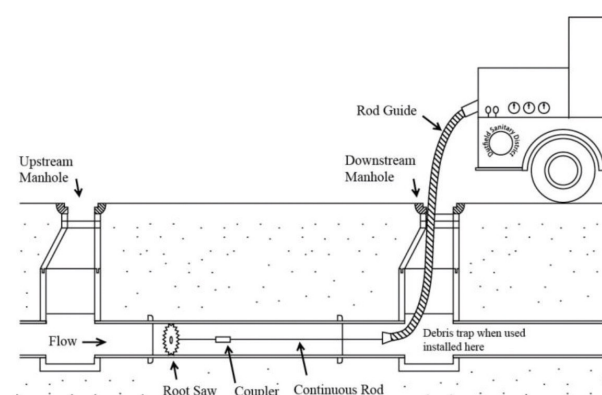
The bucket machine consists of two powered winches with cables in between. For cleaning a section of sewer; the winches are centered over two adjacent manholes. To get the cable from one winch to the other, it is necessary to thread the cable through the sewer line by means of sewer rods or flexible split-bamboo rods. The cable from the drum of each winch is fastened to the barrel on each end of an expansion sewer bucket fitted with closing device, so that the bucket can be pulled in either direction by the machine on the appropriate end. The bucket is pulled into the loosened material to clean the sewer.

Source: EPA, 2003

Power bucket machine setup

13.2.2 Rodding Machine with Flexible Sewer Rods

Power rodding operation

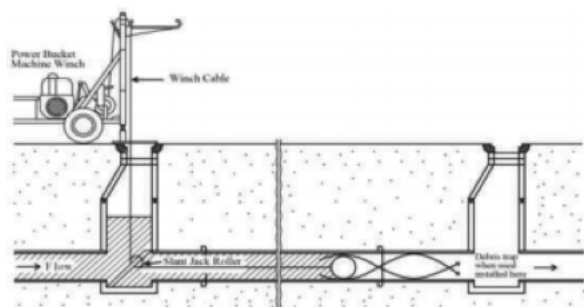
This consists of a machine, which rotates a flexible rod to which is attached a cleaning tool such as auger, corkscrew or hedgehog and sand cups. The flexible

rod is guided through the manhole by a bent pipe. The machine propels the rod with the tool attached to one end, the other end being fixed to the machine. The rod is pulled in and out in quick succession when the tool is engaging the obstruction, so as to dislodge or loosen it. When the obstruction is cleared, the rod is pulled out by means of clamps keeping the rod propelled to facilitate quick and easy removal.

13.2.3 Hydraulically Propelled Devices

The hydraulically propelled devices take advantage of the force of impounded water to effectively clear sewers. The efficiency depends on the hydraulic principle that an increase in velocity in a moving stream is accompanied by a greatly increased ability to move entrained material. The transporting capacity of water varies as the sixth power of its velocity. The common hydraulically propelled devices are as follows:

- (i) Flush Bags
- (ii) Sewer Balls
- (iii) Sewer Scooters

Typical Setup for Hydraulic cleaning using Sewer Ball

13.2.4 Velocity Cleaners (Jetting Machines)

The high velocity sewer-cleaner makes use of high velocity water-jets to remove and dislodge obstructions. It combines the functions of a rodding machine and gully emptier machine. It includes a high-pressure hydraulic pump capable of delivering water at variable pressure up to about 8 MPa through a flexible hose to a sewer cleaning nozzle. The nozzle has one forward facing jet and a number of peripheral rearward facing jets. The high-pressure water coming out of the holes with a high velocity, breaks up, dislodges the obstructions and flushes the materials down the sewer. Moreover, by varying the pressure suitably, the nozzle itself acts as a jack-hammer and

breaks up stubborn obstructions. A separate suction pump or airflow device may also be used to suck the dislodged material. The entire equipment is usually mounted on a heavy truck chassis with either a separate prime mover or a power take off for the suction device. The truck carries secondary treated sewage, if available, and if not untreated fresh water for the hydraulic jet. The truck also has a tank for the removed sludge and various controls grouped together for easy operation during sewer cleaning.

Now-a-days, Mini jetting machines are also available in the market which can travel into narrow lanes and clean the sewer lines up to a length of 200 feet (60 meters).

13.2.5 Dredger (Clam-shell) - for manhole cleaning

It consists of a grab bucket on a wire rope, which is lowered into the manhole in an open condition with the help of a crane and pulley. On reaching the bottom of the manhole, the segments are closed, and the accumulated silt is picked up. The bucket can be closed by wire ropes or by a pneumatically operated cylinder.

13.2.6 Gully Emptier (Suction Units)

Suction units create the vacuum required for siphoning of mud, slurry, grit and other materials. The vacuum elevated is such as to siphon the materials from the deep manholes catch-pits etc, having depth ranging from 1m to 8m in normal cases with an option to suck an additional 4m with the help of special accessories for the purpose. The unit can be vehicle or trolley mounted. Silt and heavy particles settled at the bottom can be agitated and loosened by pressurized air with the help of the pump and then sucked in a tank.

14 ROLES & RESPONSIBILITIES

14.1 Urban Local Bodies (ULBs)

- i. ULBs shall authorize the Agencies for providing the cleaning of sewers and septic tanks by mechanical means or by manual means, in case, for private as well as public sewerage systems including pumping wells;

- ii. A list of registered agencies along with full contact details, trained manpower, availability of equipments, and others shall be made available on public domain;
- iii. ULBs must conduct survey to identify manual scavengers/ sanitation workers (hazardous cleaning) in their jurisdiction and frame a mechanism to rehabilitate or integrate them to the system formally;
- iv. The supervisor of the sewer cleaning activity shall be properly trained on the first aid and cardiopulmonary resuscitation procedures by the ULB;
- v. All the workers involved in cleaning shall be familiarized with the operating procedures of cleaning equipment and emergency procedures by the ULBs;
- vi. Sewerage system may be mapped on Global Positioning System (GPS) so as to identify and reach the complaint area and perform the activities at the earliest;
- vii. Training programs on the technique, equipment operation and emergency procedures shall be conducted for them once in every two years;
- viii. Sufficient copies of the operating procedures of the cleaning machines/ equipment shall be maintained by the ULBs in local language and the copies of the same shall be made available to the field staffs;
- ix. ULBs shall ensure that all cleaning staff undergoes regular medical checkups and administered vaccinations as deemed appropriate, and shall maintain proper records of the same;
- x. ULBs shall ensure the staffs assigned for cleaning sewers/septic tanks has a life insurance policy for at least Rs. 10 lakhs, for which the premium shall be paid by the employer;
- xi. ULBs shall maintain the complete contact details of the owners of cleaning machines/vehicles operating in their jurisdiction and ensure all the septage collected by them is emptied only at the designated sites;
- xii. ULBs shall also be responsible for any negligence of the Registered Agencies/ Contractor/ Employers;
- xiii. ULBs are responsible for providing proper equipment, in case of direct involvement of ULBs in cleaning process;
- xiv. ULBs shall coordinate emergency activity with local authorities, in case of any emergencies to the crew members while cleaning sewers/septic tanks; and
- xv. ULBs shall develop and put forth a mechanism to receive/register the grievances/concerns of the cleaning staffs and resolve them as soon as possible.

14.2 Registered Agencies/Contractors/Employers

- i. Registered Agencies/Contractors/Employers shall provide adequate safety gears and cleaning devices as prescribed in the SOP and the Rules;
- ii. Registered Agencies/Contractors/Employers are responsible for paying premium for life insurance of the staffs assigned with him/her for cleaning of sewers/septic tanks;
- iii. In consultation with ULBs, registered agencies/contractors shall ensure that all cleaning staffs undergoes regular medical checkups and administered vaccinations as deemed appropriate; and
- iv. Registered Agencies/Contractors/Employers shall ensure that all cleaning staffs are adequately trained and familiarized with the operating procedures of cleaning equipment and emergency procedures.

14.3 Employees

- i. Employees must familiarize them with the SOP and follow the procedures to ensure the personal safety and the safety of others.
- ii. In case of any doubt in the operating procedures of cleaning equipment and emergency procedures or inadequate training, the employee shall report the same to the concerned authorities.
- iii. Employees should, despite their discomfort, use all the necessary safety gears and cleaning devices when employed in cleaning sewers/septic tanks.
- iv. Employees without the knowledge and consent of the competent authority shall not involve in cleaning of sewers/septic tanks.

14.4 Individuals

- i. Any individual person shall not engage person for cleaning of sewers/ septic tank in their premises on their own;
- ii. Individual shall always hire/employ the cleaning workers only through their ULBs or Authorized Agencies/designated agencies by ULB.
- iii. Individual shall inform to the ULBs officials in case of any casualty.
- iv. Individual shall keep the site free from any hazard, which can injure the workforce.

Terminology

Act: The Prohibition of Employment as Manual Scavengers and Their Rehabilitation Act, 2013.

Cleaning Device: This includes but not limited to the equipment referred to in Rule 5 whether manually or mechanically propelled which can be used to:

- (i) clean or enable the transport or flow of sewage in sewers or septage from septic tanks; and
- (ii) avoid direct manual contact with such sewage or material.

Faecal Sludge: The accumulated semi-solid or solid portion that settled at the bottom of the septic tank which comprising 20% - 50% of the total septic tank volume is termed as faecal sludge.

Hazardous Cleaning: Hazardous cleaning by an employee, in relation to a sewer or septic tank, means its manual cleaning by such employee without the employer fulfilling his obligations to provide protective gear and other cleaning devices and ensuring observance of safety precautions, as may be prescribed or provided in any other law, for the time being in force or rules made thereunder;

Local Authority: Local Authority means, (i) a Municipality or a Panchayat, as defined in clause (e) and clause (f) of article 243P of the Constitution, which is responsible for sanitation in its area of jurisdiction; (ii) a Cantonment Board constituted under section 10 of the Cantonments Act, 2006; and a railway authority;

Manual Scavenger: Manual scavenger means a person engaged or employed, at the commencement of this Act or at any time thereafter, by an individual or a local authority or an agency or a contractor, for manually cleaning, carrying, disposing of, or otherwise handling in any manner, human excreta in an insanitary latrine or in an open drain or pit into which the human excreta from the insanitary latrines is disposed of, or on a railway track or in such other spaces or

premises, as the Central Government or a State Government may notify, before the excreta fully decomposes in such manner as may be prescribed, and the expression “manual scavenging” shall be construed accordingly.

Protective Gear: These are the personal safety gear and safety devices that are to be provided, worn or used by safai karamcharis or sanitary workers in respect of cleaning of sewers and septic tanks that may be necessary for the specific nature of work to be carried out, as including and not limited to the materials referred to in Rule 4 to -

- (i) avoid any exposure of human skin to substances which can lead to diseases, along with all breathing equipment which prevents inhalation of gases which can lead to diseases, and also includes any sensory equipment for detection of gases present inside the sewers or septic tanks;
- (ii) avoid any injuries while carrying out cleaning work.

Rule: Prohibition of Employment as Manual Scavengers and their Rehabilitation Rules, 2013.

Safety Precautions: The precautions shall include but not be limited to the precautions referred to in Rule 6 and are all steps necessary to reduce the risk to the person and to avoid contraction of diseases and injuries by the persons engaged in cleaning of sewers and emptying of septic tanks due to exposure to sewage or any other material in any physical state (solid, liquid or gas) inside the sewers or septic tanks and while entering sewers or septic tanks.

Septage: Septage is the liquid and solid material that is pumped from a septic tank, cesspool, or such on-site treatment facility after it has accumulated over a period of time. Septage is the combination of scum, sludge, and liquid that accumulates in septic tanks. Offensive odour and appearance are the most prom-

inent characteristics of Septage. It is a host of many disease-causing organisms along with the contamination of significant level of grease, grit, hair, and debris.

Septic Tank: Septic tank means a water-tight settling tank or chamber, normally located underground, which is used to receive and hold human excreta, allowing it to decompose through bacterial activity.

Sewage: Sewage is defined as the wastewater containing human body waste matter (faeces and urine etc), either dissolved or undissolved, discharged from toilets and other receptacles intended to receive or retain such human body wastes.

Sewer: Sewer means an underground conduit or pipe for carrying off human excreta, besides other waste matter and drainage wastes.

Sewerage System: The underground conduit for the collection of sewage is called Sewer. A network of sewer appurtenances intended for the collection and conveyance of sewage generated from each of the properties to a sewage pumping station for pumping to sewage treatment plant for further treatment and disposal is called sewerage system.

**Unless otherwise specified the above terminologies shall stand valid in this SOP.*

Annexure-I

Checklist for Minimum constituents of the first aid kit that shall be made readily available to the staffs employed in sewer cleaning at the site.

S. No.	Checklist	Minimum constituents	Yes
1	Small sterilized dressings.	6	☐
2	Medium size sterilized dressings	3	☐
3	Large size sterilized dressings	3	☐
4	Large sterilized burn dressings	3	☐
5	Bottle (30ml) containing a two percent alcoholic solution iodine	1	☐
6	Bottle (30 ml) containing Salvolatile having the dose & mode of administration indicated on the label..	1	☐
7	Snakebite lancet	1	☐
8	Bottle (30 gm) of potassium permanganate crystals	1	☐
9	Pair scissors	1	☐
10	Copy of the first-aid leaflet issued by the Director General Factory Advice Service and Labour institutes Government of India.	1	☐
11	Bottle containing 100 tablets (each of 5 gm) of aspirin	1	☐
12	Ointment for burns		☐
13	Bottle of suitable surgical antiseptic solution	1	☐

Annexure-II

Checklist for Prerequisites					
1	Did you barricade the area of work?	Yes	☐	No	☐
2	Have you opened upstream and downstream manholes?	Yes	☐	No	☐
3	Is there a regular overflow?	Yes	☐	No	☐
4	What kind of area is it?	Commercial	☐	Residential	☐
5	Does the worker have the safety equipments?	Yes	☐	No	☐
6	Has the worker applied oil?	Yes	☐	No	☐
7	Is the sewage cleaning machine available?	Yes	☐	No	☐
8	Is the suction of the cleaning machine verified?	Yes	☐	No	☐
9	If yes, is it in good condition?	Yes	☐	No	☐
10	Has the stagnant sewage water been cleared from the overflowing manhole?	Yes	☐	No	☐
11	Is the health condition of the worker acceptable?	Yes	☐	No	☐
12	Are the pipelines silted?	Yes	☐	No	☐
13	Where is the chockage?	Manhole	☐	Pipeline	☐
14	Is there an Oxygen Cylinder?	Small Cylinder	☐	External Cylinder	☐
	If yes, choose the appropriate option:	Pipe leading to Manhole	☐	No	☐

Annexure-III

Checklist for Entering Manhole			
Depth < 2m		Depth > 2m	
Checklist	Yes/No	Checklist	Yes/No
1. Personal Safety Kit		1. Personal Safety	
Helmet with headlight		Helmet with headlight	
Gum Boots		Gum Boots	
Waterproof Clothing		Waterproof Clothing	
Gloves		Gloves	
Safety Belt		Safety Belt	
Oxygen Mask		Oxygen Mask	
Chemical Cartridge Mask		Chemical Cartridge Mask	
Oil		Oil	
Soap		Soap	
Towel		Towel	
Oxygen Cylinder		Oxygen Cylinders	
2. Gang Kit		2. Gang Kit	
Barricade		Barricade	
Rope Ladder/Tripod with Chain Pulley		Tripod with Chain Pulley	
Silt Grabber		Silt Grabber	
Chromo-flexible Steel Rod		Chromo-flexible Steel Rod	
Bucket with Rope		Bucket with Rope	
Spade with long handle		Spade with long handle	
Crowbar		Crowbar	
Trolley		Trolley	
First Aid Kit		First Aid Kit	
Manhole Key Rod		Manhole Key Rod	

Notes

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ministry of Housing and Urban Affairs
Government of India

(2)

ગુજરાત રાજ્યની તમામ મહાનગરપાલિકાઓ અને નગરપાલિકાઓમાં સફાઈ કામદારો મારફત ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈની કામગીરી કરાવવા પર પ્રતિબંધ મૂકવા અને સફાઈ કામદારોના અપમૃત્યુ-અકસ્માત રોકવા અંગે જરૂરી માર્ગદર્શક સૂચનાઓ આપવા બાબત

ગુજરાત સરકાર,
શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગ,
ઠરાવ ક્રમાંક:-ઇએસટી/૧૩૨૦૦૧/૩૫૮૪/આર
સચિવાલય, ગાંધીનગર.
તારીખ:-૧૬/૧૨/૨૦૧૬

વંચાણે લીધા:-

- (૧) ધી પ્રોહીબીશન ઓફ એમ્પ્લોયમેન્ટ એઝ મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સ એન્ડ ધેર રીહેબીલીટેશન એક્ટ-૨૦૧૩, તા.૧૯/૦૯/૨૧૩ તથા ધી પ્રોહીબીશન ઓફ એમ્પ્લોયમેન્ટ એઝ મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સ એન્ડ ધેર રીહેબીલીટેશન રૂલ્સ-૨૦૧૩, તા.૧૨/૧૨/૨૦૧૩
- (૨) મુખ્ય સચિવશ્રીના અધ્યક્ષપદે મળેલ તા.૩/૨/૨૦૧૪ ની સમીક્ષા બેઠકની કાર્યવાહી નોંધ
- (૩) નામ.સુપ્રિમકોર્ટની રીટ પીટીશન (સીવીલ) નં.૫૮૩/૨૦૦૩નું તા.૨૭/૦૩/૧૪ નું જજમેન્ટ.

ઠરાવ:-

ભારત સરકાર દ્વારા મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સ એક્ટ-૧૯૮૩ ને રદ કરી, મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સની પ્રથા જડમૂળથી નાબૂદ કરવા વધુ અસરકારક જોગવાઈઓ સાથે વંચાણે લીધેલ (૧) થી ધી પ્રોહીબીશન ઓફ એમ્પ્લોયમેન્ટ એઝ મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સ એન્ડ ધેર રીહેબીલીટેશન એક્ટ-૨૦૧૩, તા.૧૯/૯/૨૦૧૩ તથા ધી પ્રોહીબીશન ઓફ એમ્પ્લોયમેન્ટ એઝ મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સ એન્ડ ધેર રીહેબીલીટેશન રૂલ્સ-૨૦૧૩, તા.૧૨/૧૨/૨૦૧૩ થી

નવો કાયદો અને નિયમો બનાવેલ છે જેના અસરકારક અમલીકરણ માટે રાજ્ય સરકારે જુદા જુદા વિભાગો/ખાતાઓના વડાઓની મુખ્ય સચિવશ્રીના અધ્યક્ષતામાં તા.૩/૨/૨૦૧૪ ના રોજ રીવ્યુ બેઠક રાખવામાં આવેલ હતી. આ બેઠકમાં લેવામાં આવેલ નિર્ણયો અનુસાર નીચે મુજબની કાર્યવાહી કરવા માટે પુખ્ત વિચારણા અંતે ઠરાવવામાં આવે છે :

- (૧) રાજ્યમાં આવેલ તમામ મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકાઓના હદમાં આવેલ તથા સંચાલિત ભૂગર્ભ ગટરોની સફાઈની કામગીરી માટે માણસ(કામદાર) ને ભૂગર્ભ ગટરમાં ઉતરવા/ઉતારવાની સંપૂર્ણપણે મનાઈ ફરમાવવામાં આવે છે. આ પ્રકારે ભૂગર્ભ ગટરમાં ઉતરવું કે કોઈને ઉતારવા માટે ફરજ પાડવાને ગેરકાયદેસર કૃત્ય ગણવામાં આવે છે. આ તમામ સંસ્થાઓએ ભૂગર્ભ ગટરની તેમજ ખાળફવાની સફાઈની કામગીરી માટે યાંત્રિક સાધનોનો જ ફરજિયાતપણે ઉપયોગ કરવા તેમજ પોતાના બાંધકામના નિયમોમાં આ અંગે જરૂરી સુધારો કરવા સંબંધિત સર્વેને આથી જણાવવામાં આવે છે. ઉક્ત સૂચનાઓનું ચુસ્તપણે અમલીકરણ થાય તે જોવાની અંગત જવાબદારી સંબંધિત મ્યુનિસિપલ કમિશ્નરશ્રી/ચીફ ઓફીસરશ્રીની રહેશે.
- (૨) ઉપરની સૂચનાઓનું જ્યારે પણ ઉલ્લંઘન થાય ત્યારે જવાબદાર તમામ સામે ફોજદારી ગુનો દાખલ કરવાનો રહેશે.
- (૩) ફ્રેનેજ સફાઈ વખતે નીચે મુજબના સાધનો ફરજિયાતપણે ઉપલબ્ધ રાખવાની જોગવાઈ કોન્ટ્રાક્ટના દસ્તાવેજમાં કરવી અને તેનો ચુસ્તપણે અમલ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવું.
 - (1) જેટિંગ મશીન અને ગલી એમ્પ્ટીયર (ફ્રેનેજ લાઈન અને મેનહોલના સ્પેસીફિકેશન મુજબ)
 - (2) સળીયા (૯૦ નંગ), વાંકિયું (૩ નંગ), પાટા, જરૂરી પાનાનો સેટ
 - (3) મોટી ટોચ
 - (4) ઓકિસજન માસ્ક સિલિન્ડર સાથે (૨ નંગ)
 - (5) ગ્રેબ બકેટ (મેન્યુઅલ) (૪ નંગ)
 - (6) હાઈડ્રોલિક ગ્રેબ બકેટ પેડલ રિક્ષા સાથે (૨ નંગ)
 - (7) પ એચ.પી. ફાઈટર (૩ નંગ)
 - (8) કપૂરની ગોટી, સાબુ
 - (9) સીલ્ટ ઉપાડીને લઈ જવાની રીક્ષા/ટ્રેક્ટર/ડમ્પર
 - (10) લીટમસ પેપર

રેકૉર્ડ
અમલદાર મુજબ

- (11) મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકા જેને જરૂરી લાગતાં હોય તેવા અન્ય જરૂરિયાતના યાંત્રિક સાધનો/વસ્તુઓ
- (૪) યાંત્રિક સાધનો ધ્વારા ભૂગર્ભ ગટરની સફાઈ માટે ફરજિયાતપણે ટ્રેઈન્ડ લેબરનો આગ્રહ રાખવો અને તેનું ચુસ્તપણે પાલન કરાવવું.
- (૫) યાંત્રિક સાધનો વડે સફાઈ કરનાર કર્મચારીઓને સેફ્ટી માટેના તમામ સાધનો પૂરા પાડવાનું ધોરણ ફરજિયાત બનાવવું.
- (૬) અંડર ગ્રાઉન્ડ ડ્રેનેજ સફાઈ કામગીરી વખતે મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકાના જવાબદાર અધિકારી, સુપરવાઈઝર સતત હાજર રહે તેવી તકેદારી રાખવી.
- (૭) મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકા મેનહોલ સફાઈ કામદારોને યાંત્રિક સાધનોનો વૈજ્ઞાનિક ઢબે ઉપયોગ કરવા બાબતે સમજ આપવા માટેના તાલીમ કાર્યક્રમો રાખવા.
- (૮) અંડર ગ્રાઉન્ડ ડ્રેનેજમાંથી જે સીલ્ટ (કાદવ) બહાર કાઢવામાં આવે તેને રોડ ઉપર મૂકી રાખવાને બદલે સીધો જ કેટમાં કાઢવામાં આવે અને કાર્ટિંગ સાઈટ પર લઈ જવામાં આવે તેવી સૂચના આપવી અને તેનો ચુસ્તપણે અમલ કરાવવો.
- (૯) ગુજરાત સફાઈ કામદાર વિકાસ નિગમ ધ્વારા કામદારોની મંડળીને તેઓ સ્વતંત્ર ધંધો કરી શકે તે માટે આર્થિક સહાય અને લોન આપવામાં આવે છે. આવી સફાઈ કામદારોની મંડળી દરેક મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકામાં બનાવવા વિચારવું અને આવી મંડળીઓ બનાવી, રજિસ્ટર્ડ કરાવી, ગુજરાત સફાઈ કામદાર વિકાસ નિગમને દરખાસ્ત મોકલવી, જેથી નિગમ આવી મંડળીઓ ડ્રેનેજ સફાઈમાં યાંત્રિક સાધનો ખરીદવા માટે સહાય અને લોન આપી શકે. મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકા આવી મંડળીને કામ આપી શકે, જેનાથી આવા સફાઈ કામદારો અસ્વચ્છ ધંધામાંથી બહાર આવે અને પોતાના જીવનનિર્વાહ માટે જરૂરી રોજી મેળવી શકે.
- (૧૦) મેનહોલ ભરાઈ ન જાય અને ડ્રેનેજ લાઈન ચોક અપ ન થાય તે માટેની ગાઈડ

લાઈન :-

- (1) ચોમાસામાં વરસાદી પાણીનો નિકાલ સ્થાનિક રહીશો ધ્વારા ડ્રેનેજ લાઈનના મેનહોલના ઢાંકણાં ખોલીને કરવામાં આવતું હોવાનું ઘટનાઓ સરકારના ધ્યાને આવતી હોય છે. તેને લીધે માટી કીચડ, પ્લાસ્ટીક, પાંદડાં, કાગળીયા, કાંકરા વિગેરે બધા જ સોલીડ વેસ્ટ ડ્રેનેજ લાઈનમાં જાય છે અને ડ્રેનેજ લાઈન ચોકઅપ થાય છે. પંપીંગનો ખર્ચ પણ વધે છે. આથી દરેક રોડ ઉપર

સ્ટોર્મ વોટર ડ્રેઈનેજ અલગ જોગવાઈ કરવી. આ માટે કન્સલટન્ટ ધ્વારા વિસ્તારનો સર્વે કરી જ્યાં જ્યાં વધારાની સ્ટોર્મ વોટર ડ્રેઈનેજ નાંખવાની જરૂર હોય ત્યાં સ્ટોર્મ વોટર ડ્રેઈનેજ નવી નાંખવી, વરસાદી ઋતુ દરમિયાન રસ્તા પર જો બિલ્ડીંગ મટીરીયલ્સ પડી રહેલું જણાય તો જવાબદારો સામે કડક કાર્યવાહી કરવી જેમ કે, આવું મટીરીયલ્સ હટાવવાનો ખર્ચ અને દંડ વસૂલ કરવા.

- (2) ડ્રેનેજ લાઈનનું ડીસીલ્ટીંગ ચોમાસાની શરૂઆત થાય તેના ત્રણ મહિના પહેલાં (માર્ચ-એપ્રિલ-મે મહિનામાં) કરાવવામાં આવે છે તેના બદલે ચોમાસું પૂરું થાય કે તરત જ (ઓક્ટોબર, નવેમ્બર, ડિસેમ્બર) મહિનામાં અર્થાત શિયાળામાં જ કરાવી લેવું.
- (3) ડ્રેનેજ-સ્ટોર્મ વોટર ડ્રેઈનમાં દર ૧૦૦ મીટરે વેન્ટિલેશન પાઈપ ફરજિયાત કરવો જેથી ગેસ મેનહોલમાં ભરાઈ ન રહે.
- (4) લાઈનો સાફ કરવા માટે જેટીંગ મશીનનો ઉપયોગ કરવો જ્યારે મેનહોલ સાફ કરવા માટે ગલ્પર/ડીપ સક્શન મશીનનો ઉપયોગ કરવો.
- (5) લાઈનમાં સામાન્ય ચોકીંગ જણાતું હોય તો તેના વરમ તથા ભાલા પાના વગેરેનો ઉપયોગ કરી લાઈનોનું ચોકીંગ દૂર કરી શકાય.
- (6) ગેરકાયદેસર કતલખાનાનો વેસ્ટ, હોસ્પિટલનો વેસ્ટ અને સ્ટ્રીટ વેન્ડર્સ (શેરી ફેરીયા) ધ્વારા સાંજે ફેંકી દેવામાં આવતો વેસ્ટ સામાન્ય રીતે ગટરમાં જતો હોય છે તેને અટકાવવા જરૂરી હોય તેવા તમામ પગલાં લેવા અને આવા પગલાં લેવા માટે દરેક મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકા બાંધકામ/સફાઈ અંગેના નિયમોમાં જરૂરી જોગવાઈ કરવી. વહીવટી ચાર્જ અને દંડ લેવાની તેમજ અતિગંભીર કેસોમાં ફોજદારી ફરિયાદ દાખલ કરવાની પણ જોગવાઈ કરવી.
- (7) દરેક ઘરની ગલી ટ્રેપ/ચેમ્બરમાં ફરજિયાત જાળીયા મુકાવવા, ગલી ટ્રેપની અંદર જાળી રખાવવી અને બાથરૂમમાંથી કે ચોકડીમાંથી માટી, પ્લાસ્ટીક, કપડાના ડ્રયા વિગેરે અંદર ન જાય તે માટે દર અઠવાડિયે એકવાર ગલીટ્રેપની જાળી સળીયાથી સાફ કરાવવી.
- (8) ઈન્ડસ્ટ્રીયલ ફેક્ટરીના દરેક આઉટલેટ પર ફાઈનલ ચેમ્બર પહેલાં સ્કીન ચેમ્બર મુકવાની ફરજ પાડવી.

- (9) હોટલ, રેસ્ટોરન્ટ વિગેરે જેવી ખાદ્ય પદાર્થોની દુકાનોના આઉટલેટ ઉપર ગ્રીઝ રોમ્બરની વ્યવસ્થા રાખવા માટે સંબંધિત હોટલ/રેસ્ટોરન્ટને ફરજ પાડવી. તે સિવાય હોટલ ચાલુ હોય તો સીલ કરવી. હોટલનો વેસ્ટ કચરાપેટી સુધી જાય તે અંગેની સઘળી વ્યવસ્થા રાખવા માટે પણ જે તે હોટલ/રેસ્ટોરન્ટને ફરજ પાડવી.
- (10) મેનહોલના ઢાંકણ વ્યવસ્થિત રીતે બંધ રહે તેની કાળજી રાખવી.
- (11) સ્થાનિક રહીશો કે કોઈ પણ સરકારી/અર્ધ-સરકારી સંસ્થાના સ્ટાફ મારફત વરસાદી પાણીના નિકાલ માટે ગટર લાઈનના મેનહોલમાં બાકોરા ન પાડવામાં આવે તેનું ધ્યાન રાખવું.
- (12) સુઅર જેટીંગ મશીન તથા બરેટ મશીનનો ઉપયોગ કરી લાઈનોનું રૂટીન (પ્રિવેન્ટીવ) મેઈન્ટેનન્સ કરવું.
- (13) મેનહોલના ઢાંકણ બદલતી વખતે તેમજ સ્થાનિક રહીશોને ગટર લાઈનમાં જોડાણ આપતી વખતે રોડાં, સીમેન્ટ, રેતી વિગેરે માલસામાન મેનહોલની અંદર ન જાય તેની કાળજી રાખવી તથા જાય તો તેને તાત્કાલિક બહાર કઢાવી લેવા.
- (14) મેનહોલમાં કરવામાં આવતા ગેરકાયદેસર કનેક્શનો અટકાવવા
- (15) જૂની લાઈનોનો લાઈફ સાયકલનું એનાલીસીસ કરાવી જરૂર જણાય તો તેને બદલવા અને તેની ક્ષમતા વધારતી લાઈનો નાંખવી.
- (16) ડ્રેનેજ લાઈન વર્ષો જૂની હોવા અને વસ્તી વધારાના કારણે ઓવર લોડેડ બને છે તેને લીધે ઓવર ફ્લોના પ્રશ્નો થાય છે. આ માટે જરૂર પડે રીલીફ સુઅર નાંખવી જેથી ફરિયાદો ઓછી થાય અને મેન્ટેનન્સનો ખર્ચ પણ ઘટે.
- (17) ભવિષ્યમાં નવી નંખાનાર ગટર લાઈનો માટે વૈજ્ઞાનિક દષ્ટિકોણથી આવતા ૪૦-૫૦ વર્ષોનું આયોજન કરી તેની ડીઝાઈન વિગેરે નિષ્ણાંત પાસે તૈયાર કરાવ્યાં બાદ જ નાંખવામાં આવે તેની ખાસ કાળજી રાખવી.
- (18) ડ્રેનેજ લાઈન ઉપરાંત ખાળફવાની સફાઈ કામગીરી દરમિયાન પણ ગેસના કારણે સફાઈ કામદારના મૃત્યુ થતાં હોવાનું જોવા મળેલ છે. જેથી દરેક મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકાએ બાંધકામ નિયમો/પેટા નિયમોમાં આ માટે યોગ્ય જોગવાઈ કરવી અને ખાળફવા સફાઈ માટે પણ યાંત્રિક સાધનોનો જ ફરજિયાત ઉપયોગ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવું.

(૧૧) સફાઈ કામદારો માટે જીવનવીમો ઉતારવા બાબતે ખાસ સૂચના :-

“ધી પ્રોહીબીશન ઓફ એમ્પ્લોયમેન્ટ એઝ મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સ એન્ડ ધેર રીહબીલીટેશન એક્ટ-૨૦૧૩, તા.૧૯/૯/૨૦૧૩ તથા ધી પ્રોહીબીશન ઓફ એમ્પ્લોયમેન્ટ એઝ મેન્યુઅલ સ્કેવેન્જર્સ એન્ડ ધેર રીહબીલીટેશન રૂલ્સ-૨૦૧૩, તા.૧૨/૧૨/૨૦૧૩” માં સફાઈ કામદારો માટે રકમ રૂ.૧૦.૦૦ લાખના વીમાની જોગવાઈ રાખવામાં આવેલ છે. માટે જો સફાઈ કામનો કોન્ટ્રાક્ટ સ્થાનિક સંસ્થા ધ્વારા કોઈ એજન્સી કે કોન્ટ્રાક્ટરને આપવામાં આવેલ હોય તો સંબંધિત કોન્ટ્રાક્ટર ધ્વારા રૂ.૧૦.૦૦ લાખનો વીમો સફાઈ કર્મચારી દીઠ લેવો ફરજિયાત છે તેવી જોગવાઈ આવા કોન્ટ્રાક્ટમાં અચૂક કરાવવી.

મહાનગરપાલિકાઓ અને નગરપાલિકાઓ ગટરોની સફાઈની કામગીરી સાથે સંકળાયેલ સફાઈ કામદારોનો રૂ.૧૦.૦૦ લાખનો વિમો ફરજિયાત લેવાનો રહેશે. અને જો વિમો લીધેલ ન હોય તો ગટરોની સફાઈની કામગીરી સાથે સંકળાયેલ સફાઈ કામદારોનો આ કામગીરી દરમિયાન મૃત્યુ થાય તો રૂ.૧૦.૦૦ લાખનું વળતર મહાનગરપાલિકા/નગરપાલિકાના સ્વલંડોળમાંથી ચુકવવાનું રહેશે.

ઉક્ત સૂચનાઓનું ચુસ્તપણે પાલન થાય તે મુજબનો અહેવાલ દરેક મ્યુનિસિપલ કમિશ્નરશ્રીએ શહેરી વિકાસ વિભાગને અને ચીફ ઓફીસરશ્રીએ નિયામકશ્રી નગરપાલિકાને દર ત્રણ માસે મોકલવાનો રહેશે, અને નિયામકશ્રી નગરપાલિકાએ આ વિભાગને સમયાંતરે મોકલવાનો રહેશે.

ગુજરાત રાજ્યપાલશ્રીના હુકમથી અને તેમના નામે,

(યોગેશ રાવલ)

નાયબ સચિવ

શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગ

પ્રતિ,

- માન.નાયબ મુખ્યમંત્રીશ્રીના અંગત સચિવશ્રી, સ્વર્ણિમ સંકુલ-૧, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- માન.રાજ્યકક્ષાના મંત્રીશ્રી, (શહેરી વિકાસ)ના અંગત સચિવશ્રી, સ્વર્ણિમ સંકુલ-૨, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- અધિક મુખ્ય સચિવશ્રી, શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- અગ્ર સચિવશ્રી, સામાજિક ન્યાય અને અધિકારીતા વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- અગ્ર સચિવશ્રી, પંચાયત ગ્રામ અને ગૃહ નિર્માણ વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- સર્વે મ્યુનિસિપલ કમિશ્નરશ્રી, મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન.

(૧)

- વિકાસ કમિશ્નરશ્રી, વિકાસ કમિશ્નરશ્રીની કચેરી ગુજરાત રાજ્ય, ગાંધીનગર.
- નિયામકશ્રી નગરપાલિકાઓ, ગુજરાત રાજ્ય, ગાંધીનગર.
- મુખ્ય કારોબારી અધિકારીશ્રી, ગુજરાત મ્યુનિસિપલ ફાઇનાન્સ બોર્ડ, ગાંધીનગર.
- અધિક મુખ્ય કારોબારી અધિકારીશ્રી, ગુજરાત અર્બન ડેવલપમેન્ટ મિશન, ગાંધીનગર.
- વહીવટી સંચાલકશ્રી, ગુજરાત શહેરી વિકાસ કંપની, ગાંધીનગર.
- સંયુક્ત સચિવશ્રી (શહેરી વિકાસ), શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- વિભાગના સર્વે અધિકારીશ્રીઓ અને સર્વે શાખાઓ, શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ વિભાગ, સચિવાલય, ગાંધીનગર.
- નિયામકશ્રી, સામાજિક કલ્યાણ, ગાંધીનગર.
- પ્રાદેશિક નિયામકશ્રી નગરપાલિકાઓ, ગુજરાત રાજ્ય, રાજકોટ/વડોદરા/ગાંધીનગર.
- મેનેજીંગ ડિરેક્ટરશ્રી, ગુજરાત સફાઇ કામદાર વિકાસ નિગમ, ડૉ જીવરાજ મહેતા ભવન, ગાંધીનગર.
- સભ્ય સચિવશ્રી, ગુજરાત પાણી પુરવઠા અને ગટર વ્યવસ્થા બોર્ડ, ગાંધીનગર.
- સર્વે જીલ્લા કલેક્ટરશ્રી.
- સર્વે જીલ્લા મ્યુનિસિપલ અધિકારીશ્રી.
- સર્વે ચીફ ઓફીસરશ્રી (નિયામકશ્રી નગરપાલિકાઓ દ્વારા).
- સિલેક્ટ ફાઇલ.